

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกมารดาอุปการะ จำนวน 9 ราย ถึงประสบการณ์การส่งมอบเด็กกลับคืนให้กับครอบครัวที่แท้จริงหรือครอบครัวบุญธรรม โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจความหมาย อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของมารดาอุปการะที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ส่งมอบเด็กกลับคืนจนถึงปัจจุบัน และนำข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าของมารดาอุปการะมาวิเคราะห์เนื้อหาตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าประสบการณ์ทางจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว
 - 1.1 โศกเศร้า สูญเสีย
 - 1.2 เครียด วิตกกังวล
 - 1.3 ปลื้มใจ ดีใจ
 - 1.4 ทำใจ
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเมื่อส่งเด็กกลับคืน
 - 2.1 ความยาวนานของระยะเวลาการเลี้ยงดู
 - 2.2 การได้รับทราบกำหนดการส่งเด็กกลับคืนล่วงหน้า
 - 2.3 การแสดงท่าทีของเด็กในช่วงเวลาของการแยกจาก
 - 2.4 การถูกตอกย้ำถามถึงเด็กอยู่เสมอ
 - 2.5 ความอยู่ดีมีสุขของเด็กเมื่อกลับคืนสู่ครอบครัว
3. การจัดการและรับมือกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น
 - 3.1 การผ่อนคลายตนเอง
 - 3.1.1 ปลดปล่อยความรู้สึก
 - 3.1.2 ปล่อยให้ระยะเวลาช่วยเยียวยา
 - 3.1.3 หางานอดิเรกทำ
 - 3.1.4 หาเพื่อนพูดคุย ออกไปเที่ยว
 - 3.1.5 ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา

3.2 การหลีกเลี่ยง

3.2.1 เลี่ยงไม่มองข่าวของเครื่องใช้ของเด็ก

3.2.2 หลีกเลี่ยงจากสังคมชั่วคราว

3.3 การใช้กระบวนการทางความคิด

3.3.1 ทำใจยอมรับความจริง

3.3.2 คิดไปในทางที่ดี

3.3.3 เชื่อในบุญวาสนา

3.3.4 กำกับใจตนเอง

3.4 การรับเด็กใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูทดแทนเด็กเก่า

3.5 การได้รับการสนับสนุนทางด้านความคิด อารมณ์และจิตใจ

3.5.1 กำลังใจ การปลอบโยนและคำแนะนำ จากสมาชิกในครอบครัวและเจ้าหน้าที่

3.5.2 ปฏิสัมพันธ์ การหยอกล้อและพูดคุยจากสมาชิกในครอบครัว

4. บทเรียนจากการส่งเด็กกลับคืนครอบครัว

4.1 ตระหนักถึงบทบาทที่มีและทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

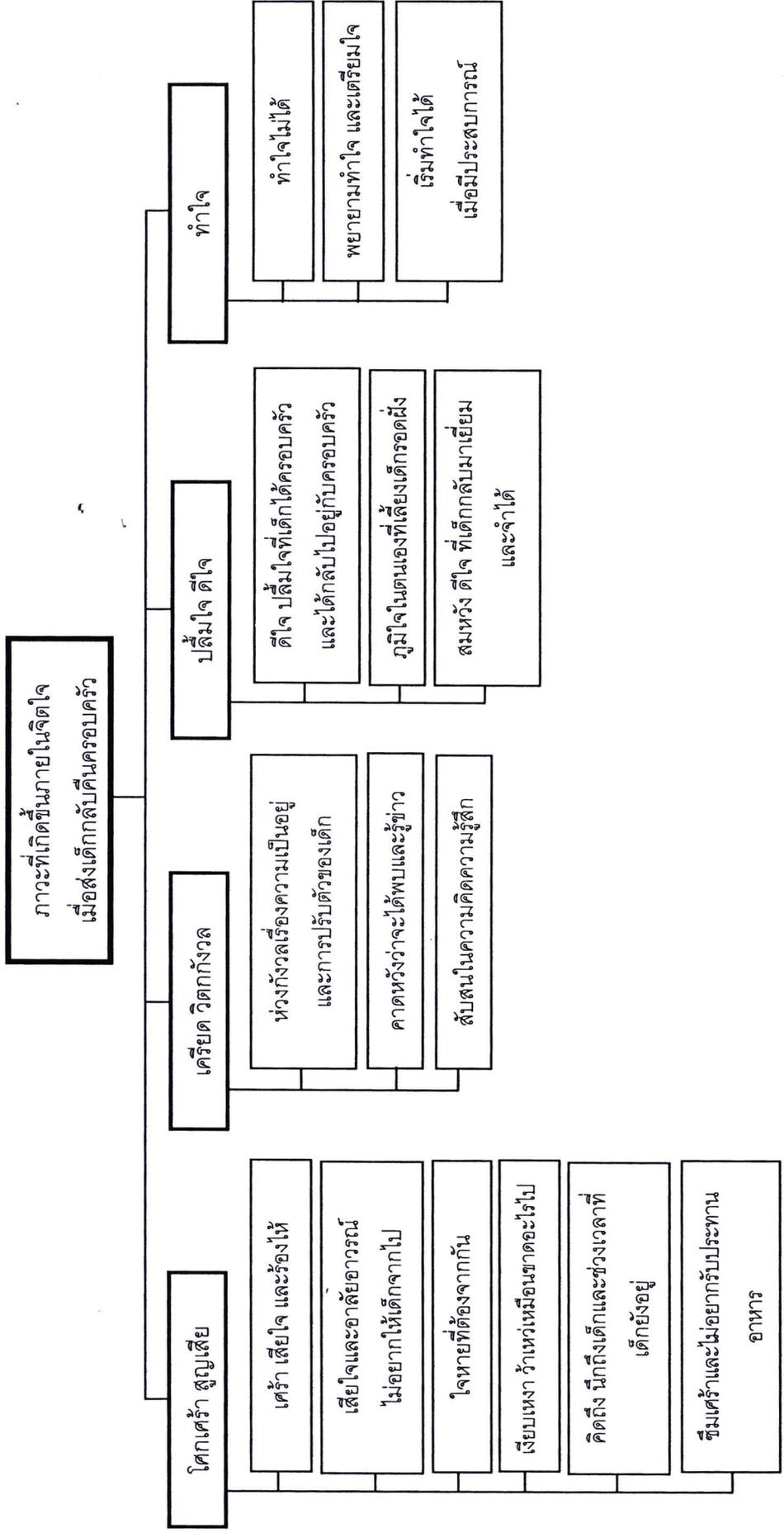
4.2 รับรู้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเหนี่ยวรั้งเด็กไว้

4.3 ยอมรับความจริงที่ต้องพลัดพราก

4.4 เข้าใจวงจรชีวิตการเป็นมารดาอุปการะ

1. ภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว

จากวันเวลาที่เฝ้าเลี้ยงดูทะนุถนอมมาเป็นแรมเดือนแรมปีในที่สุดก็ถึงวันที่มารดาอุปการะต้องส่งมอบ “ลูก” คืนให้กับบิดามารดาที่แท้จริง หรือส่งต่อกับครอบครัวบุญธรรมเป็นผู้ดูแลเลี้ยงดูต่อไป แม้มารดาอุปการะจะได้ทำหน้าที่เต็มเต็มความรักความอบอุ่นให้กับเด็กคนหนึ่งซึ่งกำพร้า ถูกทอดทิ้ง หรือจำเป็นต้องแยกจากครอบครัวเป็นการชั่วคราวเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง แต่เมื่อถึงวันที่เด็กต้องจากไปความรู้สึกโศกเศร้า สูญเสีย ใจหาย คิดถึง เครียด วิตกกังวล เป็นห่วง เจ็บเหงาว่าเหว ทำใจไม่ได้ ปลื้มใจ ดีใจ ฯลฯ เกิดขึ้นภายในจิตใจของมารดาอุปการะมากมาย ความรู้สึกสุข ทุกข์อันเกิดจากการพลัดพรากจากเด็กเหล่านี้สำหรับผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นระคนกันไป แต่เพื่อทำความเข้าใจภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมารดาอุปการะแต่ละภาวะได้อย่างชัดเจนและเฉพาเจาะจง ผู้วิจัยจึงขอเสนอโดยการจัดกลุ่มภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมารดาอุปการะออกเป็น 4 กลุ่มความรู้สึก ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2

ภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว

1:1 โศกเศร้า สูญเสีย

ความรู้สึกหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าได้เกิดขึ้นกับมารดาอุปการะหลายๆรายเมื่อถึงเวลาที่ต้องส่งมอบเด็กคืนให้กับครอบครัวที่แท้จริงหรือครอบครัวบุญธรรมคือ ความรู้สึกเศร้าโศก สูญเสีย อันเกิดจากการต้องพลัดพรากจากเด็กซึ่งทั้งรักและผูกพัน มารดาอุปการะหลายรายยังคงรู้สึกอาลัยอาวรณ์ไม่ต้องการให้เด็กจากไป บางรายรู้สึกซึมเศร้า เจ็บเหงา ว่าเหวเหมือนอะไรบางอย่างในชีวิตขาดหายไป ได้แต่คิดถึง นึกถึงเด็กและช่วงเวลาที่ยังอยู่ ทั้งยังไม่สามารถทำใจยอมรับกับการพลัดพรากแยกจากได้ ซึ่งภาวะความโศกเศร้า สูญเสียนี้เป็นภาวะอารมณ์ ความรู้สึกที่พบมากที่สุดเมื่อถึงเวลาต้องส่งมอบเด็กกลับคืน และได้ปรากฏขึ้นภายในจิตใจของมารดาอุปการะอย่างชัดเจน โดยเฉพาะช่วงวันแรกๆของการแยกจาก

1.1.1 เศร้า เสียใจ และร้องไห้

ในวันที่เด็กต้องจากไกลไปจากอ้อมอกของมารดาอุปการะ เพื่อไปอยู่กับพ่อแม่ที่แท้จริงหรือครอบครัวบุญธรรมนั้น ความเศร้า เสียใจได้เข้ามาเกาะกุมหัวใจของมารดาอุปการะในทุกๆครั้งที่ต้องแยกจาก จนบางรายอดไม่ได้ที่จะต้องเสียน้ำตากับการจากไปของเด็กในวันนั้น

“มันเป็นไปไม่ได้ที่เราจะไม่เสียใจ เพราะทุกครั้งที่เราเด็กไป มันจะเป็นมากเป็นน้อยแค่นั้นแหละ” (ID 1)

“คือคิดไม่ถูกเลยอะ คือเสียใจอย่างเดียวได้แต่น้ำตาแดง ร้องไห้”

“คือนั่งในรถก็ร้องไห้มา จากมูลนิธิมาส่งถึงบ้านอะ... ก็คือได้แต่ร้องไห้ ร้องไม่หยุดหยอก หยุดไม่ได้ ร้องจนตาบวม” (ID 8)

มารดาอุปการะรายหนึ่งได้บอกเล่าถึงความรู้สึกเศร้า เสียใจของตนว่าได้เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ทราบข่าวว่าใกล้ถึงวันที่จะต้องส่งมอบเด็กกลับคืนแล้ว และความรู้สึกนั้นยิ่งเข้มข้นและรุนแรงเป็นที่สุด เมื่อวันที่จะต้อง “จาก” ได้เดินทางมาถึง

“วันนั้นก็คือวันที่เศร้ามากที่สุดอะ วันที่เขาจากเราไป เศร้ามาก แต่วันที่รู้ว่าจะไปก็คือเสียใจเรื่อยมาแล้ว แต่ก็ยังไม่เท่ากับวันที่เขาจากเราไป จากเราไปคือสุดท้ายแล้วอะ สุดๆแล้ว” (ID 9)

นอกจากนี้ยังพบว่าไม่ได้มีแต่เพียงมารดาอุปการะเท่านั้นที่ต้องเสียน้ำตาให้กับการจากไปของเด็ก หากแต่สมาชิกคนอื่นๆในครอบครัวเองไม่ว่าจะเป็นสามีหรือลูกหลานของมารดาอุปการะก็ล้วนแต่ต้องหลั่งน้ำตา ด้วยรู้สึกเศร้า เสียใจไปกับความสูญเสียครั้งนี้เช่นกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนได้บอกเล่าเอาไว้ว่า...

“ก็นี่ก็มีบ้างอะ ก็ร้องให้ แพนอะไปแอบร้องไห้นะ แอบร้องไห้ใน
ห้องน้ำ แต่ก็รู้ว่าร้องให้ตาแดง ร้องอยู่ราวๆสิบกว่าวันอะ ตาแดงด้วยกันนี่ล่ะ”

(ID 8)

“วันจริงๆวันนั้นหนะ มันก็มีการเสียใจ ทั้งครอบครัวนะ ทั้งพี่ทั้งน้อง”

(ID 4)

1.1.2 เสียใจอาลัยอาวรณ์ ไม่อยากให้เด็กจากไป

เมื่อเด็กก้าวเข้ามาสู่ครอบครัวอุปการะเมื่อหลายเดือนก่อนหรือหลายปีก่อน พวกเขาได้รับการดูแลเลี้ยงจากมารดาอุปการะในฐานะสมาชิกคนหนึ่งครอบครัว ซึ่งวันเวลาที่ได้อยู่ร่วมกันได้สร้างความรักความผูกพันขึ้นจนเด็กได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว ดังนั้นเมื่อถึงเวลาที่เด็กต้องแยกจากไปมารดาอุปการะส่วนใหญ่จึงรู้สึกเสียใจ และรับไม่ได้กับการจากไปของเด็ก บ้างก็มีคำถามเกิดขึ้นในใจว่าทำไมจึงต้องแยกจากกัน ทำไมต้องเอา “ลูก” ของตนไป ด้วยรู้สึกรักและห่วงใยเด็กราวกับลูกแท้ๆ ทั้งยังเกิดความอาลัยอาวรณ์คอยคิดและพร่ำบ่นอยู่เสมอถึงการไม่ยอมให้เด็กจากไป และอยากที่จะยืดระยะเวลาให้เด็กได้อยู่กับตนไปนานๆ

“เหมือนรับไม่ได้นะ มันเหมือนว่ามันเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว แล้ว
พอต้องจากไปนี้ มันรู้สึกเสียใจอะเนอะ เราเลี้ยงเรากี่รัก”

“ทำไมเขาต้องมาเอาลูกเราไปด้วย แต่ก่อนคนแรกเลยคิดว่าทำไม
ทำไมถึงต้องแยกจาก ทำไมถึงไม่ให้อยู่กับเรายันโต ยันเรียนหนังสือ”(ID 2)

“ร้องให้เสียใจอะเนะ เราเลี้ยงของเรา มา คือพี่คิดเราเลี้ยงของเรา มา
ทำไมต้องมาเอาของเราไปอะไรอย่างนี้ แต่ว่าตรงข้ามกันคือลูกเขาใช้ใหม่...”

(ID 9)

“บ่นว่าไม่น่าไปเลย เราจะคุยกันกับลูกๆเรา กลัวยหอม (นามสมมติ)
ไม่น่าไปอะไรอย่างนี้ พี่ๆเขาก็บอกไม่อยากให้ไป”

(ID 5)

“คือเรามาคิดว่าเขาเคยอยู่กับเรา แล้วเขาไปไม่น่าไปเลย นุช (นามสมมติ)น่าจะอยู่กับแม่นานๆ” (ID 8)

มารดาอุปการะรายหนึ่งได้เปิดเผยถึงความรู้สึกของตนออกมาตามตรงว่า เธอเองคิดถึงเด็ก ไม่ต้องการที่จะให้เด็ก “จากไป” และต้องการที่จะให้เด็ก “กลับ” มาหาและอยู่ร่วมกันอีกครั้ง

“นี่น้ำเองยังพูด.. คิดถึงกล้วยหอมนะ เมื่อสองวันคิดถึง อยากให้กลับมา พูดตามตรงนะ อยากให้กลับ” (ID 5)

โดยก่อนหน้าที่เด็กจะจากไปนั้น เมื่อมารดาอุปการะได้รับทราบกำหนดการที่จะต้องส่งมอบเด็กกลับคืนแล้ว ก็ได้แต่เฝ้านับวันเวลา คุปปฏิทิน ไม่อยากให้วันนั้นต้องมาถึง โดยอยากจะหยุดวันเวลาให้เดินช้าลง เพราะนั่นหมายถึงเวลาที่จะต้องจากกันได้ใกล้เข้ามาทุกที

“ก็คือรู้แล้วไงว่าเขาจะต้องจากเราแล้วอะนะ วันนั้นวันนี้ คือเรารอ รอวันที่เขาจะบอกว่าวันที่เท่าไรนะ เขาจะบอกว่าเดือนนี้จะไปแล้วนะ แต่เขายังไม่ได้บอกวันที่ไง พี่ก็จะรอเฝ้า ภวานาย่าให้ถึง อย่าให้ถึง อย่าให้ถึง คือเหมือนมันใกล้เข้ามา เราก็ไม่อยากให้เขาจากไป” (ID 9)

เมื่อรู้ดีว่าวันที่เด็กจะต้องจากไกล ไม่ได้อยู่ร่วมกันกำลังใกล้จะมาถึง มารดาอุปการะจึงพยายามใช้ช่วงเวลาที่มียู่ใกล้ชิดกับเด็ก โดยพยายามที่จะกอด หอม และพูดบอกกับเด็กถึงการต้องจากกัน ด้วยความเป็นกังวลจนนอนไม่หลับ

“กลางคืนนะที่ก็นอนไม่หลับ แล้วพี่ก็จะกอดจูบหอมเหมือนคนบ้า คือเราจะนอนกับเด็กอะนะ เด็กก็ขี้งี้เล็ก ก็กอดหอม ต้องจากกันแล้วนะลูกนะ เหมือนคนบ้าอะแหละพูดพรวดไปเรื่อย” (ID 9)

1.1.3 ใจหายที่ต้องจากกัน

ความรู้สึกหนึ่งที่เกิดขึ้นกับมารดาอุปการะเมื่อถึงเวลาที่ต้องแยกจากเด็กคือ “ใจหาย” ด้วยเพราะช่วงเวลาต่อจากนี้ไปมารดาอุปการะทราบดีว่าตนจะไม่ได้พบกับเด็กอีก และไม่มีเด็กอยู่ข้างกายให้ได้กอด หอม และเลี้ยงดูเหมือนเช่นทุกวันที่ผ่านมา เพราะ “ลูก” ได้จากไกลไปจากอก และไม่ได้กลับมาหา“แม่” คนนี้อีกแล้ว

“แบบใจหายอะ ใจหายที่ว่าวันนี้เขาไปแล้ว พรุ่งนี้ นาที่ต่อไปก็คงจะไม่มีเขาแล้ว” (ID 1)

“เขาจะต้องมาแล้ว เดี่ยวเขาจะมาจับไปเวลาเท่านั้นๆ แบบตอนนั้น ใจมันจะหาย ใจหายวูบเลยเพราะเขาต้องไป” (ID 8)

“วันที่ขึ้นรถกลับพอรู้ วันสุดท้ายที่ไปแล้ว ไม่ได้มาหาเราแล้ว โอ้โฮ... เหมือนกระซอกใจเราไปอะ... มองลูกจนลับตาว่าต้องไปจากเรา ไม่เจอแล้ว เราก็อใจหาย” (ID 9)

“วันที่เขาขึ้นรถหายไป คือว่าวันนั้นที่เขาไม่ได้กลับมา ไม่ได้มาหาเราแล้ว... พอวันแรก เขารับไปก็คือเขาไปแล้ว เขาไม่กลับ กลางคืนก็ไม่มีเขานอนอยู่ด้วยแล้ว มันก็คือวันนั้นล่ะความรู้สึกที่ว่ามันแย่น้อย... วันนั้นที่เราใจหายมากที่สุด” (ID 5)

ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งได้บรรยายความรู้สึกใจหายที่เกิดขึ้นของเธอว่าเหมือน “น้ำตาได้ไหลลงไปที่หัวใจ” โดยเธอมีความรู้สึกดังกล่าวนี้อยู่เป็นประจำในช่วงเวลาหลังจากที่ได้ส่งเด็กกลับคืนไปในอาศิตย์แรก

“แบบน้ำตามันไหลลงหัวใจ เคยไหมแบบมันเสียวๆ เหมือนอะไรมันไหล มันจะเป็นบ่อย มันไม่ไหลออกมาเลย มันใจหายแว็บๆ จะเป็นประมาณ อาศิตย์หนึ่งที่ส่งเด็กคืน พี่จะเป็นอยู่อย่างนั้นประมาณหนึ่งอะ” (ID 3)

1.1.4 เจียบเหงา ว่าเหวเหมือนขาดอะไรไป

ชีวิตในแต่ละวันของมารดาอุปการะในหลายๆเดือนหรือหลายปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะไปไหนจะทำอะไร จะกินจะนอนก็มักจะมีเด็กอยู่ข้างกายเสมอ เมื่อถึงวันที่เด็กต้องจากไป ความเคยชินที่เคยได้เล่น ได้กอด ได้หอม ได้เลี้ยงดูเด็กจนเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต ได้สร้างความรู้สึกเจียบเหงา ว่าเหวให้เกิดขึ้นในใจของมารดาอุปการะ เมื่อบ้านที่เคยเต็มไปด้วยเสียงร้องโยเย หรือเด็กน้อยเล่นซนตอนนี้กลับว่างเปล่า ไม่มีเด็กอยู่เหมือนเคย มารดาอุปการะจึงรู้สึกว่าบางสิ่งบางอย่างในชีวิตได้ขาดหายไป

“บอกไม่ถูกอะมัน มันยังงี้ มันเหมือนแบบมันขาดอะไรไปอย่างหนึ่ง อะนะ มันเหงาๆ มันบอกไม่ถูก คือเข้าบ้านมันว่างว่างมันยังงี้ไม่รู้” (ID 8)

“คือเราอยู่จนชินใช้ใหม่ว่ามีเด็กอยู่กับเราอะไรอย่างนี้ พอมันไม่มี มัน
เหงาๆเนอะ” (ID 7)

“เขาอยู่กับเราทั้งวันทั้งคืนอะไรอย่างนี้ แต่พอจากไปแล้วมันเหมือน
ในบ้านมันขาดอะไรไปสักอย่าง มันมีความรู้สึกมันว่าเหว” (ID 9)

“เคยจะได้เล่นกับเขาได้หอมได้กอดอะไรอย่างนี้ มันก็ขาดไปไม่มี”
(ID 3)

มารดาอุปการะรายหนึ่งได้บอกเล่าถึงช่วงเวลาของความเจ็บเหงา เปล่าเปลี่ยว
ด้วยน้ำตา เมื่อบ้านที่เคยเห็นเคยคุ้นตว่ามีเด็กอยู่ ตอนนั้นก็กลับเจ็บเหงา ว่างเปล่าไม่มีเด็กอยู่
เหมือนเช่นเคย จนทำให้เธอรู้สึกว่าไม่อยากที่จะอยู่ในบ้าน ด้วยเพราะในบ้านนั้นมีสิ่งของที่ทำให้
เธอต้องคิดถึง นึกถึงเด็กทุกครั้งที่พบเห็น

“เหงา ไม่อยากอยู่ในบ้านเลย กลับมากก็ต้องเจออะไรที่แบบ เปล่มัน
ที่ก็ยังไม่เอาออกไป ก็ต้องอยู่ ต้องแขวนอยู่อย่างนั้น เดินขึ้นบ้านมาบ๊อบ เคย
เห็นมันอยู่ในเปลอะไรอย่างเนี่ย ไม่มีแหละ มันก็เลยแบบไม่อยากอยู่ในบ้าน”
(ID 3)

1.1.5 คิดถึง นึกถึงเด็กและช่วงเวลาที่เด็กยังอยู่

“ความคิดถึง” เป็นความรู้สึกหนึ่งที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในใจของมารดาอุปการะ
เมื่อเด็กได้แยกจากไป การจากไปของเด็กส่งผลให้ชีวิตประจำวันที่เคยมีก็กลับขาดหายหรือ
เปลี่ยนแปลงไป จากข้างกายที่เคยมีเด็กนอนให้กอดและหอมทุกคืนกลับเหลือแต่ที่นอนอันว่าง
เปล่า ตื่นเข้ามาเคยเตรียมตัวออกไปพบแพทย์ด้วยกันแต่วันนี้ไม่ต้องไป ทุกๆเย็นเคยพาเด็กออกไป
เดินเล่น นั่งรถเล่น แต่เย็นนี้รถเข็นถูกจอดทิ้งไว้ในบ้านโดยไร้เงาของเด็กน้อยมานั่งเล่นเหมือนเคย
ความเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่ “เคยมี” กลายเป็น “ไม่มี” จากสิ่งที่ “เคยทำ” เป็น “ไม่มีให้ทำ” นั้น ทำ
ให้มารดาอุปการะอดที่จะคิดถึง นึกถึงเด็กและช่วงเวลาที่คุ้นเคยเหล่านั้นไม่ได้ ดังคำบอกเล่าของ
มารดาอุปการะต่อไปนี้

“พอจากไปเราก็นึกถึงชิ เขาอยู่กับเรานะ เราเคยกอดเคยหอมกันอยู่
นอนด้วยกันอะไรอย่างนี้ทุกวันๆ” (ID 5)

“คิดถึงเขา เคยนอนกับเราอย่างนี้ กลางคืนเหมือนกัน พอจะปูที่นอน
เนี่ย ก็จ้ะรู้ว่าเนี่ยที่นอนเขาอะไรอย่างนี้นะ ก็อดไม่ได้ ร้องตลอด” (ID 8)

“ก็นี่ก็อยู่ นี่ก็อยู่ว่าเราเคยเลี้ยง เขาเคยนั้น เข้านี้เราจะต้องไป เวลานี้
เราจะต้องกลับมา กลับมาเวลานี้ นี่ก็อยู่ว่าเวลานี้กลับมาอ้อมเอม (นามสมมติ)
จะต้องกินนมนะ นี่ก็อยู่ตลอด เย็นๆจะต้องออกไปพานั่งรถ นั่งรถคันนี้เช่นกัน
ไป” (ID 1)

เมื่อความคิดถึง นึกถึงเด็กยังคงอยู่ในใจของมารดาอุปการะ ข้าวของเครื่องใช้และ
รูปถ่ายของเด็กที่ยังคงหลงเหลือไว้ให้ดูต่างหน้า ดูจะเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้สึกและ
บรรเทาความคิดถึงได้เป็นอย่างดี มารดาอุปการะหลายรายจึงนำเสื้อผ้าของเด็กที่ได้เก็บไว้ออกมา
ดู มาหอม บ้างก็หยิบรูปถ่ายมาชื่นชมและบอกเล่าความรู้สึกที่มีในใจผ่านภาพนั้น

“ป่าได้แต่คิดถึงเขา ไม่อยากจะทำอะไรไป เดินไปก็เห็นเสื้อผ้าเก่าๆ
เขาอย่างนี้ บางครั้งป่าก็เอามาหอม” (ID 6)

“คนแรกอะนะพี่ยอมรับเลย โอ้โฮ ทำใจไม่ได้ เปิดลิ้นชักอะ เปิดเก็บ
เสื้อผ้าออกมาดู เอาเสื้อผ้ามาหอมมาอะไรอย่างนี้ แล้วก็ไอนี้รูปถ่ายอะ มอง
แล้วก็ร้องไห้เหมือนพูดไปกับรูปอย่างนี้เลยนะ พูดเหมือนคนบ้าเหมือนกัน
เป็นอยู่พักหนึ่ง” (ID 9)

สำหรับความคิดถึงที่มารดาอุปการะมีต่อเด็กนั้น พบว่าในช่วงวันแรกๆของการจาก
ไป มารดาอุปการะจะรู้สึกคิดถึงเด็กมาก โดยวันและเวลาที่ผ่านไปจะค่อยๆช่วยคลายความ
“เข้ม” ของความรู้สึกให้ “เบาบาง” ลง แต่ทั้งนี้ความรักและความคิดถึง “ลูก” ที่มีก็ไม่เคยที่จะ
“เลือนหาย” ไปจากใจของผู้เป็น “แม่” เลยสักวัน

“มันก็มีอยู่สองสามวันแรกที่ความรู้สึกมัน...คิดถึง!! คิดถึงมากนะ” (ID 5)

“ก็คือคิดถึงเขาอะ แต่ก็คือว่ามันน้อยลงกว่าที่เก่าๆ เพราะเขาไปจะ
เป็นปีแล้วใช่ไหม แต่ก็ยังคิดถึงเขาอยู่ คือก็ยังรักเขาอยู่อะ คิดถึง” (ID 8)

1.1.6 ซึมเศร้าและไม่อยากรับประทานอาหาร

มารดาอุปการะบางส่วนทำใจไม่ได้กับการจากไปของเด็ก โดยเฉพาะการส่งเด็กคนแรกกลับคืนสู่ครอบครัว ส่งผลให้เกิดความซึมเศร้า หดหู่ ไม่ร่าเริงแจ่มใส และไม่อยากทานอาหาร ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลต่อไป

“เหมือนกลายเป็นคนที่แบบเศร้าซึม ไม่อยากพูดไม่ร่าเริง กินอะไรไม่ลง เหมือนพอเราลิ้นอะไรเข้าไปแล้วมันก็จุกอยู่ตรงนี้” (ID 9)

“คนแรกที่ทำใจไม่ได้เลย (เสียงสั่น น้ำตาไหล) ประมาณ 15 วันอยู่อย่างนั้นข้าวปลาไม่กินเลยนะ” (ID 3)

“ไม่กินข้าว ข้าวไม่กินเลย กินไม่ค่อยลงใจ ถ้าเราหิวๆเนี่ยเราก็จะกินคือเราจะลิ้มสักพักเดี๋ยวลิ้มชั้วครู่อย่างนี้ พอกินๆปุ๊บ เรายิ่งถึงเขา เราก็จะหยุด” (ID 8)

เช่นเดียวกับมารดาอุปการะรายหนึ่งที่มีรู้สึกทานอะไรไม่ลง เมื่อภาพที่เด็กร้องไห้ร้องเรียกหาเธอมากๆในวันที่ต้องแยกจากยังคงติดค้างอยู่ในความทรงจำ จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของเธอ ทำให้เธอต้องเจ็บป่วยและไม่สบาย

“ไม่สบายเลยยอมรับ เพราะว่าได้ยินเสียงเด็กร้องเรียกแม่... แม่... เข้ามาบ้านแล้ว กินไม่ได้กลืนไม่ลง ช้างในนี้มันแทบจะไปหมดเลย เป็นอาทิตย์เลยข้าวกินไม่ได้เลย แบบนี้ถึงภาพนั้นนะ” (ID 1)

1.2 เครียด วิตกกังวล

เมื่อถึงเวลาที่เด็กได้จะต้องจากไป “ความเครียด” และ “วิตกกังวล” ได้เกิดขึ้นในใจของมารดาอุปการะ โดยมารดาอุปการะบางรายรู้สึกไม่สบายใจ จนไม่อยากพูดคุยกับใคร เช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่นๆในบ้านที่ต่างคนก็ต่างเจ็บขริมิ ไร้การพูดคุยหยอกล้อ ส่งผลให้บรรยากาศในครอบครัวหลังจากที่ได้ส่งเด็กกลับคืนนั้นเต็มไปด้วยความตึงเครียด

“แล้วไปถึงมูลนิธิเราก็ไม่สบายใจแล้วนะ ไม่สบายใจ คือไม่สบายใจ ไม่อยากพูดไม่อยากคุยกับใครแล้ว คอยดูนูช (นามสมมติ) นั่งดูน้องนูช” (ID 8)

“วันที่ลูกจากกันจริง ๆ หนะวันนั้นทั้งบ้าน 4 คนจะไม่พูด จะไม่ล้อเล่นกันอะไรทั้งหมด จะเงียบขรึมกันทั้งหมด” (ID 4)

นอกจากนี้ความเครียดและวิตกกังวลที่เกิดขึ้นยังได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของมารดาอุปการะอีกด้วย ดังที่มารดาอุปการะรายหนึ่งได้บอกเล่าถึงช่วงเวลาในอดีตย้อนหลังไปเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว ที่เธอได้ส่งมอบ “ลูก” คนแรกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่กับครอบครัวบุญธรรม ประสบการณ์การส่งเด็กกลับคืนครั้งแรกของเธอนั้นได้ทำให้เธอมีปัญหาสุขภาพและได้รับโรคภัยไข้เจ็บติดตัวมาด้วยจนถึงทุกวันนี้ ด้วยเพราะความเครียดและเจ็บปวดกับการจากไปของเด็กในวันนั้น ทำให้เธอมีอาการปวดหัวและเป็นความดันโลหิตสูง โดยเมื่อใดที่ต้องส่งเด็กกลับคืนครอบครัวอาการก็มักจะกำเริบอยู่เสมอ จนในที่สุดอาการนั้นได้กลายมาเป็นโรคประจำตัว แต่ปัจจุบันอาการดังกล่าวได้ดีขึ้น เนื่องจากได้รับการรักษาและทานยาคุมเพื่อระงับและบรรเทาอาการอยู่เป็นประจำ

“คนแรกอะ เพราะเราไม่เคยเลี้ยง พอมาเลี้ยงคนแรกอะนะ พอไปนะ ความดันขึ้นเลย ทุกวันนี้เลยเป็นมาตลอดเลยนะความดันอะ แต่ก็กินยาที่ไม่ค่อยเป็น ไม่ค่อยเท่าไรแล้วเพราะกินยาคุมตลอด”

“ตอนส่งขึ้นรถอะ เราก็จะนั่งไป แบบบางที่ความดันขึ้นเลยนะ เครียดปวดหัวอะไรอย่างนี้ พักนึงอะ” (ID 8)

บรรยากาศอันตึงเครียดและปัญหาสุขภาพเหล่านี้ ล้วนเป็นผลมาจากความเครียดและวิตกกังวลของมารดาอุปการะในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และการปรับตัวของเด็กเมื่อกลับคืนสู่ครอบครัว โดยมารดาอุปการะอยากทราบข่าวคราวความเป็นไปของเด็ก และเฝ้ารอวันเวลาที่จะได้พบเด็กอีกครั้ง บางรายเกิดความสับสนในความคิดความรู้สึกที่เกิดขึ้นของตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นความคิดอันเกิดขึ้นจากความ “ไม่รู้” “ไม่แน่นอน” และ “ไม่แน่ใจ” ในสิ่งที่สงสัยใคร่รู้ และอยากได้คำตอบว่าเด็กจะเป็นอย่างไร เด็กจะกลับมาพบกันอีกหรือไม่และเมื่อไร และสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่ทุกวันนี้ในฐานะมารดาอุปการะนั้นทำไปเพื่ออะไร ทำแล้วได้อะไรขึ้นมา ความพยายามคิดถามและหาคำตอบในสิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความเครียดและวิตกกังวลแก่มารดาอุปการะเป็นอย่างมาก ดังรายละเอียดที่กำลังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

1.2.1 ห่วงกังวลเรื่องความเป็นอยู่ และการปรับตัวของเด็ก

เมื่อเด็กที่เคยเฝ้าเลี้ยงดู ให้ความรักใคร่ ห่วงใยราวกับ “ลูก” แท้ๆของตนจากไป สิ่งหนึ่งที่หวั่นอกคนเป็น “แม่” อย่างมารดาอุปการะเป็นห่วงและรู้สึกหนักอกหนักใจเป็นที่สุดก็คือ

ความเป็นอยู่ของเด็ก ว่าลูกจะไปกินไปอยู่อย่างไร จะมีข้าวกินไหม จะพูดบอกภาษาฝรั่งเพื่อสื่อสิ่งที่ตนกำลังรู้สึกหรือต้องการได้หรือไม่ จะปรับตัวเข้ากับครอบครัวใหม่ได้ไหม ความคิดห่วงกังวลเหล่านี้เกิดขึ้นในใจของมารดาอุปการะมากมาย

“คิดว่าเขาไปยังไง ไปอยู่ยังไง เขาจะเลี้ยงดูดีไหม จะอะไรไหม ก็คิดไปเรื่อยแหละ” (ID 7)

“แรกๆ คิดถึง กังวล มันกังวลไปทุกอย่าง มันจะกินอยู่ยังไงจะนอนยังไง จะบอกจะคุยกับเขารู้เรื่องไหม”

“พูดถึงนะตอนแรกอะเราเป็นห่วงมันนะ ตอนก่อนจะไปก็เหมือนว่าจะเข้าไปปรับตัวกับเขาได้ไหมเนี่ย เป็นห่วง เป็นห่วงมากเลย... เราห่วงว่าจะกินจะนอน เวลาปวดท้องอึเนี่ยเขาจะพูดยังไง ใหม (นามสมมติ) จะบอกกับเขายังไง” (ID 2)

“ก็ครั้งแรกก็ห่วงใยเหมือนกันนะ ว่าลูกจะไปกินยังงไหนอ ได้นอนยังง ได้นอนเปลหรือเปล่าหรือได้ไปนอนกับผ้าวมกับพื้น ก็มีกังวลเหมือนกันนะว่า ได้เวลาจะได้กินหรือเปล่า ก็มานั่งนึกๆ นึกกังวลเหมือนกัน” (ID 4)

จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลพบว่า ความห่วงใยในเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นอยู่และการปรับตัวของเด็กนั้นโดยหลักแล้วได้เกิดขึ้นกับมารดาอุปการะที่ได้ส่งมอบเด็กให้กับครอบครัวบุญธรรมเป็นผู้ดูแลเลี้ยงดูต่อ เนื่องจากการที่เด็กต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวบุญธรรมยังต่างประเทศนั้น นับเป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตเด็กเป็นอย่างมาก เพราะเด็กจะต้องพบกับพ่อแม่คนใหม่ ภาษาที่ไม่คุ้นเคย และประเทศใหม่ที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากเดิม สิ่งนี้เองที่ทำให้มารดาอุปการะ “ไม่รู้” ว่าเมื่อลูกของตนต้องไปพบและอาศัยอยู่กับสิ่งที่ไม่คุ้นเคยเหล่านั้นเขาจะเป็นอย่างไรบ้าง ความกังวลและเป็นห่วงในเรื่องราวเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมารดาอุปการะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อ “ลูก” ต้องจากไกล ไม่ใกล้หูใกล้ตาเหมือนเคย

“เราสงสารเขา พ่อแม่เขาไม่ได้เห็นหน้าพ่อแม่อะไรอย่างนี้เนอะ แล้วเราก็ไม่รู้ว่าจะไปอยู่กับพ่อแม่บุญธรรมอะจะเป็นยังไงอีกอะไรอย่างนี้เนอะ เราจะไปรู้ได้ยังไง แต่อยู่กับเราโอเคเรารักเราเลี้ยงดูเนี่ยเรเลี้ยงดูมัน แต่ไปอยู่กับเขาเขาจะยังไงอะไรรู้ คิดไปนะ ก็สงสาร” (ID 9)

1.2.2 คาดหวังว่าจะได้พบและรู้ข่าวคราว

เมื่อเด็กคนหนึ่งเดินเข้ามาในชีวิตให้ได้รับรักและเลี้ยงดู แล้ววันหนึ่งก็จากไป ความคิดถึงกังวลและเป็นห่วงจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในใจของมารดาอุปการะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเพื่อที่จะสามารถบรรเทาความคิดถึงและห่วงใยที่มีอยู่ภายในใจให้เบาบางลง มารดาอุปการะจึงต่างคาดหวังและเฝ้ารอที่จะได้รับรู้เรื่องราวความเป็นไปของเด็กเมื่อได้จากไปอยู่กับครอบครัวใหม่ผ่านทางภาพถ่าย จดหมาย หรือการบอกเล่าจากเจ้าหน้าที่

“บอกกับเขาว่าให้ส่งรูปมาปีละครั้งก็ได้ เราก็อยากจะรู้ว่าเขาไปอยู่ที่
ไหนแบบไหนๆ ดีไหม” (ID 5)

“อยากไอนั้นอะทราบข่าวของเขาเรื่อยๆว่าตอนนี้เขาเป็นยังไงมั่งอะไร
มั่งไร” (ID 1)

และเมื่อเด็กจากไป สิ่งหนึ่งที่ต้องยอมรับคือ ความ “ไม่แน่นอน” ที่ไม่มีอะไรเป็นหลักประกันได้ว่าการจากกันในครั้งนี้ “แม่” และ “ลูก” จะได้กลับมาพบกันอีกหรือไม่ และเมื่อใด แม้ว่าบางครั้งมารดาอุปการะเองอาจจะยอมรับแล้วว่าวันที่ได้ส่งมอบเด็กกลับคืนนั้นคือวันสุดท้ายที่จะได้พบกับเด็ก แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงหวังและเฝ้ารอวันเวลาที่ จะพบหน้ากันอีกครั้ง ในกรณีที่ได้ไปอาศัยอยู่กับครอบครัวบุญธรรมยังต่างประเทศ มารดาอุปการะต่างนึกหวังว่าสักวันหนึ่ง “ลูก” จะคิดถึง และกลับมาหาแม่เย็บเย็บ “แม่” คนนี้สักครั้ง หากเวลาและโอกาสเอื้ออำนวยหรือเขาได้กลับมาเที่ยวเมืองไทย โดยไม่ว่าจะนานเพียงใดก็จะเฝ้ารอให้ช่วงเวลาของการได้กลับมาพบกันเดินทางมาถึงในสักวันหนึ่ง

“บางคนเขาก็บอกว่าเขาจะมาเยี่ยม... เราก็ได้แต่รอความหวังว่าเขา
ก็คงมาหาเราสักวันหนึ่ง ถ้าวันไหนมาได้” (ID 1)

“บางครั้งอะเขาโต เขาอาจจะมาหาเรา ตอนนี้เขายังเล็กอยู่ มันอยู่ที่
พ่อแม่เขาด้วยว่าจะพามาหาเราไหม แต่เราอะคิดถึงเขาตลอด เราก็คือ
อยากจะรออะ อยากจะรอวันที่เขาอยากจะมาหาเราบ้างไหมก็คือจะรอวัน
นั้น” (ID 9)

“อย่างลูกเรานี้ไปอยู่กับครอบครัวเรายังมีความหวังว่าวันหนึ่ง
ข้างหน้าเขาอาจจะมาหาเราได้มั่งใช่ไหม ภายในสิบปีเนี่ย บางทีเขาอาจมา

เที่ยวเมืองไทย เขาแว็บมาหาเราได้อะ อันนี้ยังว่าความคิดถึงนี้ยังมี
ความหวัง” (ID 5)

เมื่อมารดาอุปการะได้เห็นได้ยินเรื่องราวและบรรยากาศแห่งความปิติของการ
กลับมาหาแม่เยียมเยียนของ “ลูก” จากคำบอกเล่าของ “แม่” คนอื่น ๆ ที่มีโอกาสได้สัมผัสกับ
ช่วงเวลาของการได้กลับมาพบกัน ทำให้มารดาอุปการะเองเกิดความหวังที่อยากจะพบและ
อยากจะให้ช่วงเวลาเหล่านั้นได้เกิดขึ้นกับตนเองในสักวันหนึ่ง ด้วยเพราะรู้ว่าบรรยากาศของการ
กลับมาพบกันอีกครั้งทำให้หัวใจของคนเป็น “แม่” ชุ่มชื้นเพียงใด

“เมื่อกี่นั่งคุยกันแม่เขาคนนึง เด็กที่ไปเมืองนอกอายุ 14 แหละ อยาก
มาหาแม่อุปการะ เขาก็จะไปชี้ พี่เขาเล่าให้เราฟังอะนะ ‘เนี่ยอยากมาหาแม่คน
นี้ อยากมาหา’ เขาก็ติดต่อมูลนิธิแล้วก็มาเจอกันมูลนิธิ โห... มากราบไหว เรา
อยากเป็นวันนั้นบ้างที่จะเจออย่างนั้นบ้าง ไม่รู้จะได้เจอป่าว” (ID 9)

และเมื่อรู้ดีว่าการได้กลับมาพบอีกครั้งนั้นไม่ใช่ “ของตาย” มารดาอุปการะบางราย
จึงได้ฝากความหวังและความปรารถนาของตนเอาไว้กับโชควาสนา ที่เชื่อว่าถ้าหากตน “โชคดี”
หรือ “โลกกลม” ก็คงจะได้พบกับเด็กอีกครั้ง

“เราอาจจะโชคดี โต้ขึ้นคิดถึงเราอาจจะมาหาเราก็ได้นะ เมื่อเรา
จะได้เจอกันอะไรกันนะ” (ID 7)

“คือว่าอยู่ในประเทศไทยสักวันหนึ่งบางครั้งเราอาจจะ โลกมันกลม
นะอาจจะเจอจะเจอกันก็ได้คิดไป” (ID 6)

ในขณะที่มารดาอุปการะที่ได้ส่งเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวเดิมนั้น พยายามที่จะจดจำ
ชื่อ วันเดือนปีเกิด และลักษณะเด่นหรือตำหนิในร่างกายของเด็กเอาไว้ ด้วยหวังว่าวันหนึ่งหากโชค
ดี มีบุญวาสนาต่อกันก็อาจจะบังเอิญได้พบกัน โดยมารดาอุปการะบางรายเชื่อมั่นว่าจะต้องได้พบ
กับเด็กในสักวันหนึ่ง จึงพยายามที่จะเฝ้ามอง “เสาะหา” เด็กด้วยใจหวังในเวลาที่เขาได้เดินทางไป
ยังสถานที่ต่างๆ ทั้งนี้พบว่าความหวังที่จะได้พบกันเมื่อเด็กจากไปแล้วนั้นก็มีเพิ่มมากขึ้นเมื่อเด็กยัง
อาศัยอยู่ในเมืองไทย เพราะหากเด็กไปเมืองนอกสิ่งที่คุณเขาทำได้ดีที่สุดก็คือการ “เฝ้ารอ”

“ตอนนี้ไปอยู่กับพ่อกับแม่ก็ไม่เจอกันแล้ว พ่อแม่ก็ไม่รู้ เขาไม่ให้ติดต่อกันนี้ จะรู้หรือว่าเราอยู่ตรงนี้เขาอยู่ตรงนั้น ได้แต่จำชื่อไว้ ถ้าโลกมันกลมอาจจะไปเจอกันก็ได้ ได้แต่จำชื่อไว้” (ID 5)

“เลี้ยงไปอะคงไม่ได้เจอละถ้าเมืองนอกนะ แต่ถ้าเขาอยู่ในเมืองไทยมีส่วน วันหนึ่งเราอาจจะเจอ ป้าจรรยา (นามสมมติ) คินนะเออน้องนุช (นามสมมติ) เป็นตำหนิตรงนั้นๆ จำไว้้องนุชมีตำหนิตรงนั้นเดี๋ยถ้าเจอ โตเป็นสาวนะเราจะไล่เลย อายุเท่านั้นแล้วนะ ก็คือจะจำไว้ว่าคนไหนที่อยู่ในเมืองไทยไม่ได้ไปอะนะ ก็จะจำตรงตำหนิ แต่คนไหนไปเมืองนอกแล้วก็หมดสิทธิที่จะเจออะ เขาไม่พามาเราไม่มีทางได้เจอเราก็ต้องรอจนกว่าวันนั้นเขาพามาถึงจะได้เจอ ได้เห็น แต่ว่าถ้าอยู่ในเมืองไทยเนี่ยคิดว่าต้องเจอแน่ ยังไงต้องเจอคิดแบบนี้”

“ทุกวันนี้จะไปไหนก็ช่างอะไปตลาดไปไหนนะ คนโตๆสาวๆสวยๆอะไรเนี่ยไม่ยอมมองเลยนะ คอยจะมองดูแต่เด็กอะว่าสักวันหนึ่งยังงเราต้องเจอแน่นอน เพราะว่ามันอยู่ที่..(เขตหนึ่งในกทม..)..ไง เลยคิดว่ามันต้องเจอ คิดว่าวันหนึ่งวันใดต้องเจอกันอีกอะนะ” (ID 8)

1.2.3 สับสนในความคิดความรู้สึก

เมื่อหลายเดือนก่อนหรือหลายปีก่อนหน้าที่จะส่งมอบเด็กกลับคืนนั้น มารดาอุปการะได้ต้อนรับ “เด็ก” คนหนึ่งเข้าสู่ครอบครัวในฐานะ “ลูก” และได้ทุ่มเท ดูแลเลี้ยงดูเด็กคนนั้นด้วยความรักใคร่เอ็นดูราวกับเป็นลูกแท้ๆของตน ตลอดระยะเวลาที่อยู่ร่วมกันความสัมพันธ์ของเด็กและมารดาอุปการะนั้นไม่ต่างอะไรกับความสัมพันธ์ของแม่และลูก เด็กเรียกมารดาอุปการะว่า “แม่” มารดาอุปการะเองก็เรียกเด็กว่า “ลูก” แต่เมื่อถึงเวลาต้องจากกัน เด็กได้ถูกเปลี่ยนการรับรู้และความเชื่อใหม่อีกครั้งว่า ผู้หญิงที่เลี้ยงดูเขามาตลอดระยะเวลาหลายเดือนหลายปีมานี้และเรียกเธอว่าเป็น “แม่” นั้น ตอนนี้ผู้หญิงคนนั้นไม่ใช่ “แม่” ของเขาอีกต่อไปแล้ว ซึ่งมารดาอุปการะเชื่อว่าสิ่งนี้ได้สร้างความสับสนให้เกิดขึ้นในใจของเด็กเช่นเดียวกับที่เธอเองก็รู้สึกสับสนไม่ต่างกัน โดยมารดาอุปการะรู้สึก “ไม่แน่ใจ” ว่าสิ่งที่ตนกำลังทำในฐานะมารดาอุปการะนั้นคือการ “หลอก” เด็กหรือไม่และได้สร้างให้เกิดบุญหรือบาปกันแน่ที่ได้ “หลอก” ให้เด็กคนหนึ่งหลงรักและเชื่อว่าเธอเป็น “แม่” แล้วสุดท้ายวันหนึ่งเขาก็ต้องมารู้ว่าแท้จริงแล้วพวกเขาเป็นแค่ “คนเลี้ยงดู”

“หลอกเขาว่าเป็นพ่อแม่เขา พอเขาจะไปจากกันก็บอกเขาไม่ใช่พ่อแม่ ไม่คิดว่าหลอกหรือ ตอนแรกก็เออ ‘มาหาแม่’ รักเขาเหมือนลูกใช้ปะ พอเขาจะจากไป เราก็ต้องบอก ‘ไม่ใช่แม่หนูนะ’ เวลาที่เด็กมีพ่อแม่เอาคืน ที่เขาไม่ยอมไปจากเรา เขาจะร้อง ทางมูลนิธิ อ้าว!! ‘ไม่ใช่แม่หนูนะ’ เขาต้องบอก แต่เวลาที่เราเลี้ยงเขาอะ เราก็ต้องหลอกว่าเขาเป็นแม่ เป็นพ่อเป็นแม่เป็นญาติคนสนิท เวลาที่เขาไปเด็กมันก็ต้องมีความรู้สึกที่ ตะกั!! เมื่อวานยังอยู่กับคนนี้เป็นแม่ แล้วทำไมไปมูลนิธิถึงสงคมฯ อ้าวนั่นไม่ใช่แม่หนูนะ เด็กก็ต้องนึกบ้างอะนะ เรายังนึกเลย”

“ก็เหมือนกับหลอกเขาอะ อีกร่างนี้ก็ไปบัพอีกอย่างหนึ่งก็ได้บุญ หลอกเด็กพวกนี้” (ID 1)

ในเมื่อพวกเขาได้รับจ้างให้เป็น “แม่” ที่จะต้องทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูมอบความรัก ความอบอุ่นให้แก่เด็กคนหนึ่งเป็นการชั่วคราว คำถามที่มักจะเกิดขึ้นในใจของพวกเขาซ้ำๆคือ เมื่อภารกิจหน้าที่ได้สิ้นสุดลงแล้วเหตุใดเธอจึงต้องรู้สึกเศร้า เสียใจ และเป็นห่วงเด็กมากมายขนาดนี้ ทั้งๆที่เจ้าตัวน้อยก็เป็นแค่เด็กคนหนึ่งที่ไม่เคยรู้จัก ไม่เคยมีความผูกพันใดๆต่อกันมาก่อน และก็ไม่ใช่ลูกไม่ใช่หลานของพวกเขาแต่อย่างใด แล้วพวกเขาจะยังคงทำหน้าที่นี้ต่อไปเพื่ออะไร เมื่อทุกครั้งเด็กเข้ามาให้รักและรู้จัก สุดท้ายก็ต้องจากไปไม่กลับมา โดยเหลือไว้แต่เพียงความเจ็บปวด และเศร้าเสียใจเป็นของ “กำนัล” ตอบแทนการเลี้ยงดูในทุกๆครั้ง แล้วเหตุใดจึงยัง “ไม่เข็ด” “ไม่เลิก” สิ่งต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นซ้ำๆวนอยู่ในความคิดความรู้สึกของมารดาอุปการะจนเกิดเป็น ความ “สับสน” “ลังเล” และ “ไม่แน่ใจ” ในตนเองและการตัดสินใจทำหน้าที่มารดาอุปการะของตน

“บางครั้งคิดว่าเราจะเสียใจทำไมวะ พูดถึง มูลนิธิก็เอามาให้เราเลี้ยง เหมือนจ้างเราเลี้ยงเราก็ได้เงินอะไรอย่างเนี่ยใช่ไหม เราก็ให้ความรักความอบอุ่น แล้วเราทำไมต้องเสียใจด้วย เราคิดถึงเหมือนพูดกับตัวเองว่าเราทำไมต้องเสียใจ ทำไมถึงต้องร้องไห้ เราทำไมถึงต้องเป็นห่วงอะไรมันขนาดนี้ แต่มันก็ยังคิดอยู่นั่นแหละ” (ID 2)

“บางครั้งก็นึกเลี้ยงทำไม เลี้ยงก็ไม่กลับมาหาเรา แต่ก็ต้องเลี้ยง ทำไมถึงต้องเลี้ยงก็ยังไม่เข้าใจตัวเองว่าทำไมถึงต้องเลี้ยงทั้งที่ไม่ใช่ลูก แล้วเรามาตั้งร้องไห้ทำไม ไม่ใช่ลูกเราแล้วไม่ใช่ญาติอะไรเราสักหน่อย แต่ทำไมเราต้องมานั่งร้องไห้”

“ไม่เข้าใจตัวเองว่าทำไมถึงต้องเลี้ยงทั้งๆที่เขาก็ต้องจากเราไปอยู่
ตลอดเวลา แต่มันก็ต้องเลี้ยง” (ID 9)

1.3 ปลื้มใจ ดีใจ

แม้ว่ามารดาอุปการะจะรู้สึกเศร้าโศก เสียใจ เครียดวิตก กังวลกับการจากไปของเด็กมาก
เพียงใด แต่อีกความรู้สึกหนึ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นพร้อมๆกันก็คือ ความรู้สึกปลื้มใจ ดีใจ ความรู้สึกปลื้มใจ
ดีใจที่เกิดขึ้นกับมารดาอุปการะเมื่อเด็กได้ส่งกลับคืนสู่ครอบครัวนั้น เป็นความรู้สึกอันเกิดจาก
ความ “สมหวัง สมปรารถนา” ที่อยากให้และอยากเห็น “ลูก” ของตนได้ดี เติบโตสมวัย มีคนรักคน
ดูแลเอาใจใส่ ได้กลับไปอยู่อยู่กับพ่อแม่ มีครอบครัวที่อบอุ่น และได้พบหน้าเด็กอีกครั้งหลังจากที่ได้
แยกจากไปเมื่อหลายปีก่อน เมื่อสิ่งที่เฝ้ารอและปรารถนาจะให้เกิดขึ้นบังเกิดเป็นผลสำเร็จ
ความรู้สึกดีใจ ปลื้มใจจึงเข้ามาเยือนจิตใจของมารดาอุปการะ ซึ่งความปลื้มใจ ดีใจนี้ยังครอบคลุม
ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของมารดาอุปการะที่สามารถพุ่มพักดูแล ทะนุถนอมชีวิตเล็กๆ
หนึ่งชีวิตให้รอดปลอดภัยจนถึงปากฝั่งและสามารถส่งมอบเขากลับคืนสู่ครอบครัวได้ในที่สุด

1.3.1 ดีใจ ปลื้มใจที่เด็กได้ครอบครัวและได้กลับไปอยู่อยู่กับครอบครัว

เมื่อเด็กที่เคยถูกทอดทิ้งจากพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด ไร้คนรักคนดูแลเอาใจใส่ หรือผู้ให้
กำเนิดยังไม่พร้อมที่จะโอบอุ้มดูแลเขาได้ในเวลานั้น ถึงเวลาที่จะได้กลับไปอยู่อยู่กับครอบครัว
เพราะพ่อแม่และญาติๆของเขาพร้อมที่จะรับเขากลับไปดูแลอีกครั้งด้วยสามารถจัดการสะสาง
สิ่งต่างๆในชีวิตจนเข้าที่เข้าทาง ในรายที่ไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวที่แท้จริงได้เพราะผู้เป็นแม่
ไม่สามารถเลี้ยงบุตรของตนต่อไป ก็มีครอบครัวบุญธรรมรับอาสาที่จะดูแลเลี้ยงดูเด็กต่อจาก
มารดาอุปการะ ส่งผลให้มารดาอุปการะรู้สึกปลื้มใจ ดีใจ ที่เด็กได้กลับไปสู่อ้อมอกของบิดามารดา
อีกครั้ง และมีครอบครัวบุญธรรมมาขอรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดู เพราะนั่นหมายความว่าเด็กได้รับ
การเหลียวแล “ไม่ถูกทอดทิ้ง” ดังเช่นเคย

“มันก็ดีใจคิดว่าเออ...ลูกไปดีเนอะได้ไปอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ คุณลุง
นะ เราก็ตีใจ ได้กลับไปสู่อ้อมอกของคุณลุง ปู่ย่า ตายายก็ดีใจ” (ID 4)

“ถ้าเขาเป็นพ่อแม่ทอดทิ้งเลย เขาไปเมืองนอกเราก็ภูมิใจ ภูมิใจ!! แต่
ที่ว่าเขามีพ่อแม่เขารับกลับเราก็ภูมิใจเหมือนกันแหละที่ว่าเขาไม่ถูกทอดทิ้ง”

(ID 1)

แม้จะยอมรับว่าการจากไปของเด็กนั้นได้สร้างความเศร้าโศกเสียใจให้เกิดขึ้น แต่อย่างไรแล้วอีกมุมหนึ่งของความรู้สึกก็อดที่จะดีใจกับเด็กไม่ได้ เมื่อเขาจะได้กลับไปอยู่กับแม่ผู้ให้กำเนิดอีกครั้ง

“ก็เสียใจ แต่ความรู้สึกว่าดีใจอย่างหนึ่งว่าเขาได้กลับไปหาแม่เขา
เขาได้อยู่แบบดีขึ้นได้รับความอบอุ่น” (ID 3)

มารดาอุปการะรายหนึ่งได้บอกเล่าถึงความปรารถนาของตนที่เฝ้าภาวนาให้ “ลูก” ที่มีความพิเศษทางร่างกายมีอาการและพัฒนากการดีขึ้น เพื่อที่จะได้มีคนมาขอรับเขาไปอุปการะเลี้ยงดู เพราะหากไม่ดีขึ้น ใจก็กลัวว่า “ลูก” อาจจะต้องกลับไปอยู่สถานสงเคราะห์อีกครั้ง และเมื่อเขาดีขึ้น มีชาวต่างชาติมาขอรับเขาไปอุปการะเลี้ยงดู ความดีใจเป็นที่สุดจึงเข้ามาเกาะกุมเต็มหัวใจของผู้เป็น “แม่” อุปการะ

“ดีใจ ดีใจมากที่เขาได้ครอบครัว แต่ก่อนที่เขายังไม่ได้ไป... นอนนึก
อยู่ทุกวันว่าขอให้เขาดีขึ้นจะได้มีคนมาขอ แล้วก็จะได้มีคนมาขอจริง ก็ดีใจมาก” (ID 1)

1.3.2 ภูมิใจในตนเองที่เลี้ยงเด็กรอดฝั่ง

จากชีวิตเล็กๆที่เคยขาดคนคอยอุ้มชู ดูแล ใส่ใจ ถูกทิ้งให้เดี๋ยวตายตั้งแต่ลืมตาดูโลกได้เพียง 2 วัน บ้างถูกทำร้าย บ้างจะถูกเร่ขาย เจ็บป่วย มีพัฒนาการล่าช้าและความผิดปกติทางร่างกาย แต่ตลอดช่วงระยะเวลาที่เด็กได้มาอาศัยอยู่ในครอบครัวอุปการะ มารดาอุปการะได้ทำหน้าที่ทดแทนพ่อแม่ของเด็ก จนเด็กน้อยมีโอกาสได้เติบโตอย่างสมวัย ซึ่งความเหนื่อยยากที่ทุ่มเทดูแล อดหลับอดนอน พาเด็กไปพบแพทย์ทุกๆสัปดาห์ ได้กลับกลายเป็นความชื่นใจ ภูมิใจในตนเองที่ในที่สุดก็สามารถเลี้ยงดูเด็กจนรอดชีวิต และส่งเขาถึงฝั่งจนได้กลับไปสู่อ้อมอกของพ่อแม่

“มันก็ดีนะที่ว่าเลี้ยงเด็กให้คนหนึ่งให้รอดไป แบบเลี้ยงให้ดีที่สุดให้ไป
อยู่กับแม่เขา มันก็น่าภูมิใจนะ บางคนเขาบอกโห...2 วันเองเหอ ประมาณ
ว่าเราจะเลี้ยงได้ไหม แต่เราก็กเลี้ยงมาได้ เลี้ยงดีด้วย เราก็กภูมิใจนะที่เลี้ยง
เด็กคนนี้ให้ไปอยู่กับแม่เขาได้” (ID 3)

แม้ว่าบางรายอาจไม่ได้กลับไปสู่อ้อมอกของพ่อแม่ดั้งเดิม แต่อย่างน้อยเขาก็มีครอบครัวอีกครอบครัวหนึ่งที่พร้อมจะรับเขาไปดูแลในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว ซึ่งนั่นก็เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจว่าในวันนี้เราได้ดูแลเขาจนกระทั่งเขาได้ไปได้

“เราภูมิใจที่ที่เราเลี้ยงเขามา นะ เลี้ยงเขามาให้ เหมือนแบบรอดฝั่ง ให้เขาไปได้ดี ก็ภูมิใจตรงนี้ที่ว่าเขาได้ครอบครัว ถ้าเราจะมาเลี้ยงเองเราคงไม่มีปัญญาหรอก แต่ก็ภูมิใจที่ที่เราดูแลเขามาจนกระทั่งเขาได้ไปได้” (ID 8)

1.3.3 สมหวัง ดีใจที่เด็กกลับมาเยี่ยมและจำได้

เมื่อเด็กจากไปแล้ว ช่วงเวลาหนึ่งที่มารดาอุปการะเฝ้ารอที่จะให้เกิดขึ้นสักครั้ง คือช่วงเวลาของการได้กลับมาพบกันอีกครั้ง ครอบครัวบุญธรรมหลายๆครอบครัวได้พา “ลูก” น้อยที่เริ่มโตเป็นหนุ่มสาวกลับมาเยี่ยมเยียน “แม่” ที่เคยเลี้ยงดูยังเมืองไทย แม้ว่ามารดาอุปการะส่วนใหญ่ต่างเฝ้ารอที่จะได้พบกับช่วงเวลานี้ แต่มารดาอุปการะหลายรายก็ไม่เคยได้สัมผัสกับความรู้สึกของการได้กลับมาพบกัน ในรายที่ได้สัมผัสกับช่วงเวลาของการได้พบหน้า “ลูก” ที่ได้จากไปเนิ่นนานอีกครั้ง ความรู้สึกจึงเต็มไปด้วยความสมหวัง อิมเอมที่ได้พบ ปลื้มใจที่ได้เห็นเด็กเติบโต หน้าตาแจ่มใส ผิวพรรณสะอาดสะอ้าน และความดีใจดูเหมือนจะยิ่งเพิ่มทวีเมื่อ “ลูก” ยังสามารถจดจำ “แม่” คนนี้ได้ และแสดงให้เห็นถึงสายใยของความรักความผูกพันที่เคยมีต่อกันผ่านภาษากายด้วยการหอมและสวมกอด

“เขาก็มาหา เข้ามาหาเราแล้วก็กอด ก็ร้องไห้กันทั้งแม่ทั้งลูกเลย เขา ก็จำได้ ถามจำได้หรือยังลูกก็ตอบจำได้แล้ว ก็ดีใจมากเลย... ดีใจ” (ID 9)

“เด็กคนแรกที่พี่เลี้ยงไปเนี่ย พ่อเขาไม่ให้ความหวังอะไรเลยนะ แต่กลับมาโอเค ยอมรับ ดีใจมาก... สมหวังที่ว่าเออ...กลับมาเขาจำเราได้ เขา ยังเหมือนยังผูกพันกับเราอยู่ เข้ามากอดมาหอม” (ID 3)

แต่ความดีใจ สมหวังเมื่อเด็กกลับมาพบกันอีกครั้งไม่ได้เกิดขึ้นเสมอไป เมื่อการเฝ้ารอการกลับมาของเด็กนั้นถูกเจือไว้ด้วย “ความหวัง” ที่อยากให้เห็นสายใยที่เคยผูกสร้างเมื่อครั้งวันวานยังคงอยู่ดั้งเดิมหรืออย่างน้อยก็มีร่องรอยหลงเหลือให้ได้พบเห็น เช่น เด็กกลับมาหาแล้วจำได้ วิ่งเข้ามา หรือสวมกอด หากแต่ความจริงที่ได้พบกลับตรงกันข้าม เด็กจำไม่ได้ สองสายตาคู่นั้นเต็มไปด้วยความหวาดระแวงราวกับคนแปลกหน้าที่ไม่เคยพบและรู้จักกัน แถมยังมีท่าทีต่อต้าน ไม่ยอมเข้าหา สิ่งเหล่านี้ได้สร้าง “ผิดหวัง” เสียใจให้แก่มารดาอุปการะเกินกว่าหัวใจของคนเป็น

“แม่” จะทำใจยอมรับได้ว่า “ลูก” ลืมเราไปแล้ว และเพื่อตัดปัญหากับการต้องเสียดายที่จะพบกับความผิดหวังและเสียใจเช่นนี้ มารดาอุปการะบางรายจึงตัดสินใจร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ไม่ให้พาเด็กกลับมาเยี่ยมตนอีกต่อไป ดังเช่นเรื่องราวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่บอกเล่าความรู้สึกในช่วงเวลานั้นพร้อมทั้งน้ำตา

“พอมาถึงแบบเหมือนแบบเด็กคนนี้เพิ่งเห็นหน้าเราครั้งแรก ไม่เข้าใจ... ความรู้สึกผิดหวังอะ”

“ความรู้สึก...มันแบบ... ไม่รู้จะเด็กจำเราไม่ได้เลย เราเลี้ยงมา เราอะไรมา... ไม่มีอะไรหลงเหลือตรงนั้นเลย”

“พี่กลัวเจอแล้วจะเหมือนกับที่พี่เจอ คือเด็กไม่หาพี่ ความหวังที่เราหวังไว้เยอะๆ มันก็หมดไปเข้าใจไหม เหมือนเราผิดหวังอะไรแรงๆ ก็รู้สึกว่าเขา...ปล่อยให้คิดถึงอย่างนี้ดีกว่า ถ้าเจอแล้วก็ไม่ได้อะไรมาเลยอย่างนี้ ไม่รู้จะเจอทำไม” (ID 3)

1.4 ทำใจ

แม้ว่ามารดาอุปการะจะรู้สึกเศร้าโศก เสียใจ คิดถึง กังวลและเป็นห่วงเด็กมากมายสักเพียงใด แต่ก็ต้องพยายามทำใจและเตรียมใจที่จะพบ ยอมรับ และจัดการกับความเจ็บปวดอันเกิดจากที่ต้องพลัดพรากจากเด็กนั้น ด้วยรู้ว่าเด็กไม่มีทางที่จะได้อยู่กับตนไปตลอด อย่างไรก็ตามแล้วสักวันหนึ่งเด็กจะต้องจากไปอย่างแน่นอน โดยมารดาอุปการะเริ่มที่จะทำใจได้เมื่อมีประสบการณ์การส่งเด็กกลับบ้านมากขึ้น

1.4.1 ทำใจไม่ได้

“ทำใจไม่ได้” เป็นความรู้สึกหนึ่งที่เกิดขึ้นกับมารดาอุปการะ เมื่อต้องพลัดพรากจาก “ลูก” อันเป็นที่รักที่ได้เฝ้าเลี้ยงดูทะนุถนอมมาเป็นอย่างดี โดยเหตุผลที่มารดาอุปการะได้บอกเล่าถึงสาเหตุที่ทำให้ตนทำใจไม่ได้นั้นล้วนแล้วแต่เกิดจาก “ความยึดมั่นถือมั่น” ว่าเด็กเคยเป็นของตน เคยเลี้ยงดูมา เคยได้เล่น เคยได้ยินเสียงอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน เมื่อมารดาอุปการะต้องสูญเสียสิ่งที่เคยมีที่ทั้งรักและผูกพันจึงเป็นการยากแก่การทำใจ

“ทำใจ แต่ถามว่าทำใจได้ไหม มันทำใจไม่ได้” (ID 7)

“แต่ในใจลึกๆมันทำใจไม่ได้อยู่แล้ว มันก็เสียใจ เราเลี้ยงของเรามา ตั้งแต่เล็ก” (ID 9)

“ทำใจไม่ได้ เพราะเราเคยได้ยินเสียง เคยเล่นเคยอะไรอย่างนี้” (ID 2)

1.4.2 พยายามทำใจ และเตรียมใจ

แม้ว่าทุกครั้งที่ถูกจากไปมารดาอุปการะจะอดเศร้าเสียใจ สะเทือนใจไม่ได้ แต่อย่างไรแล้วพวกเขาก็ต้องพยายามทำใจ เมื่อรู้ว่าสักวันหนึ่งเด็กจะต้องจากพวกเขาไปอยู่กับพ่อแม่ที่แท้จริงหรือพ่อแม่บุญธรรมของเขาอย่างแน่นอน โดยเธอไม่อาจที่จะปฏิเสธหรือเหนี่ยวรั้งเด็กเอาไว้ได้ วิธีการหนึ่งที่มารดาอุปการะใช้ในการทำใจและเตรียมใจตนเอง คือ การเฝ้าบอกกับตัวเองอยู่เสมอว่า เด็กไม่ใช่ลูกของเราและเขาต้องจากเราไป

“ในความรู้สึกของพี่ก็มีความเสียใจบ้าง แต่ก็ทำใจได้เพราะว่าลูกของเขาอะนะ เขาก็จะต้องเอาไป ก็มีความเสียใจ คิดอยู่ตลอดเวลาสักวันหนึ่งเขาจะต้องเอาลูกไปจากเราแน่นอน ก็คิดอยู่ตลอดเวลา” (ID 4)

“ตอนเขาไปอะเสียใจหน่อย แต่ก็ต้องทำใจเพราะว่าเขาต้องเอาไป พ่อแม่เขาพร้อมรับกลับ เขาก็ต้องเอากลับ” (ID 6)

“คือเรารู้ไงว่าเออ ถึงเวลานะอะไรอย่างนี้ เราก็โอเค ทำใจนิดหนึ่ง” (ID 7)

“ก็ทำใจทุกครั้งนะ พยายามทำใจ เออ... ‘เขาไปอยู่กับแม่เขา’ ” (ID 3)

เช่นเดียวกับมารดาอุปการะรายหนึ่งที่ได้บอกเล่าถึงช่วงเวลาที่เธอได้พบกับมารดาที่แท้จริงของเด็กเพื่อส่ง “ลูก” คืนให้กับเขา แม้ว่าขณะนั้นเสียงเรียกร้องภายในใจของเธอจะบอกเธอให้เหนี่ยวรั้งเด็กเอาไว้ด้วยไม่ยอมให้เด็กต้องจากไป แต่เธอก็รู้ว่าเด็กไม่ใช่ลูกของตนและถึงเวลาที่ต้องแยกจากกันแล้ว ดังนั้นสิ่งที่เธอควรทำคือ “ทำใจ”

“มันยังงี้ก็ไม่วู้ พอยื่นมือไปก็คือไม่ยอมอะ เหมือนเราอยากจะได้ ลูกเรากลับมา แต่อี้!! มันผิคนะ มันเหมือนมันคัดค้านกันเนอะ มันผิคนะ ไม่ใช่ลูกเราจะต้องให้เขาไป ก็คือต้องทำใจได้ไง ต้องทำใจในจุดนี้ แต่ก็ร้อง ทุกคนอะนะ พี่ว่าจะไม่ จะไม่ มันอดไม่ได้อะ ความรู้สึกของเราที่มันเนอะ ความผูกพันที่เราเลี้ยงมา” (ID 9)

1.4.3 เริ่มทำใจได้ เมื่อมีประสบการณ์

แม้ว่าการส่งเด็กรายแรกๆ กลับคืนสู่ครอบครัวจะสร้างความเศร้าโศกเสียใจให้แก่ มารดาอุปการะเป็นอย่างมากจนไม่อาจทำใจได้ แต่เมื่อมารดาอุปการะต้องพบกับความเจ็บปวด เสียใจกับการจากไปของเด็กซ้ำแล้วซ้ำเล่า นั้น กลับได้สร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ให้เกิดขึ้นแก่ มารดาอุปการะ จนสามารถเผชิญกับความเศร้าโศกเสียใจเมื่อเด็กต้องจากไปได้ดีขึ้น และทำใจได้มากขึ้น เมื่อประสบการณ์ที่ผ่านมาได้บอกให้เธอรู้และเข้าใจว่าอย่างไรแล้วเด็กก็ต้องจากไป แม้ว่า ความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ได้กลายเป็นความ “เจ็บจนชินชา” แต่นั่นก็ส่งผลให้ความ เจ็บปวดและช่วงระยะเวลาของความเศร้าโศกเสียใจกับการจากไปของเด็กในรายหลังๆ เกิดขึ้น น้อยลงและมีระยะเวลาสั้นลง เนื่องจากมารดาอุปการะสามารถทำใจได้มากขึ้น

“อ้อหือ คนแรกนะบอกไม่ถูกเลย อ้อหือ..เสียใจมากๆเลย”

“ร้องอย่างเด็กๆเลยร้องเป็นวันๆเลย ตอนนั้นมันชินชาไปหมด มันชินชา ลูก ชินชา... คือว่ามันเคยซะแล้ว เลี้ยงไปเลี้ยงมากก็ชินชาเลยไงนะ ชินชา บาง คนก็เอาไปไวบางคนก็เอาไปซ้ำ แต่ระยะหลังๆนี้เขาเอาไปไวไง อ้อ.. แบบมัน นานแล้วเราก็นอนไปนะ ชินชาไป”

“เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยยังชั่วล่ะ คือว่าบ่อยไป ไม่ก็เดือนเอาไปไม่ก็เดือนเอาไป”

(ID 6)

“กลับมาที่เศร้าหน่อย คนแรกอะมาก แล้วคนสองนี่แบบว่าเราก็มืด ชักทำใจได้บ้างแล้ว มันก็มีบ้างเศร้าอยู่สองวัน พอนั่นก็ทำใจ” (ID 5)

“กลับบ่อยๆ น่องมาแล้วน่องก็ไปอะไรอย่างนี้ ชิน ใช้เวลาทำใจสัก 2 วันประมาณนี้” (ID 7)

“คนใหม่ก็ไม่วู้เท่าไรแล้ว ก็คือพอทำใจได้ รู้แล้วว่าเขาต้องจาก เราไป ลูกเขา” (ID 9)

แต่สำหรับมารดาอุปการะบางรายแล้วที่ถึงแม้จะมีประสบการณ์การเป็นมารดาอุปการะมาถึง 19 ปี และได้ส่งมอบเด็กกลับคืนสู่อ้อมอกของบิดามารดาที่แท้จริง และครอบครัวบุญธรรมมาแล้ว 15 ราย กลับพบว่าเมื่อถึงเวลาที่เด็กต้องจากอ้อมอกไปอยู่กับครอบครัวอีกครอบครัวหนึ่งในแต่ละครั้ง เธอเองก็ไม่สามารถทำใจได้เลยสักครั้ง ไม่ว่าจะผ่านประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กมาแล้วกี่รายก็ตาม ด้วยเพราะเธอยังคงมีความรักและคิดถึงมอบให้กับลูกๆของเธอทุกคนที่ผ่านได้เข้ามาในชีวิตอยู่เสมอ

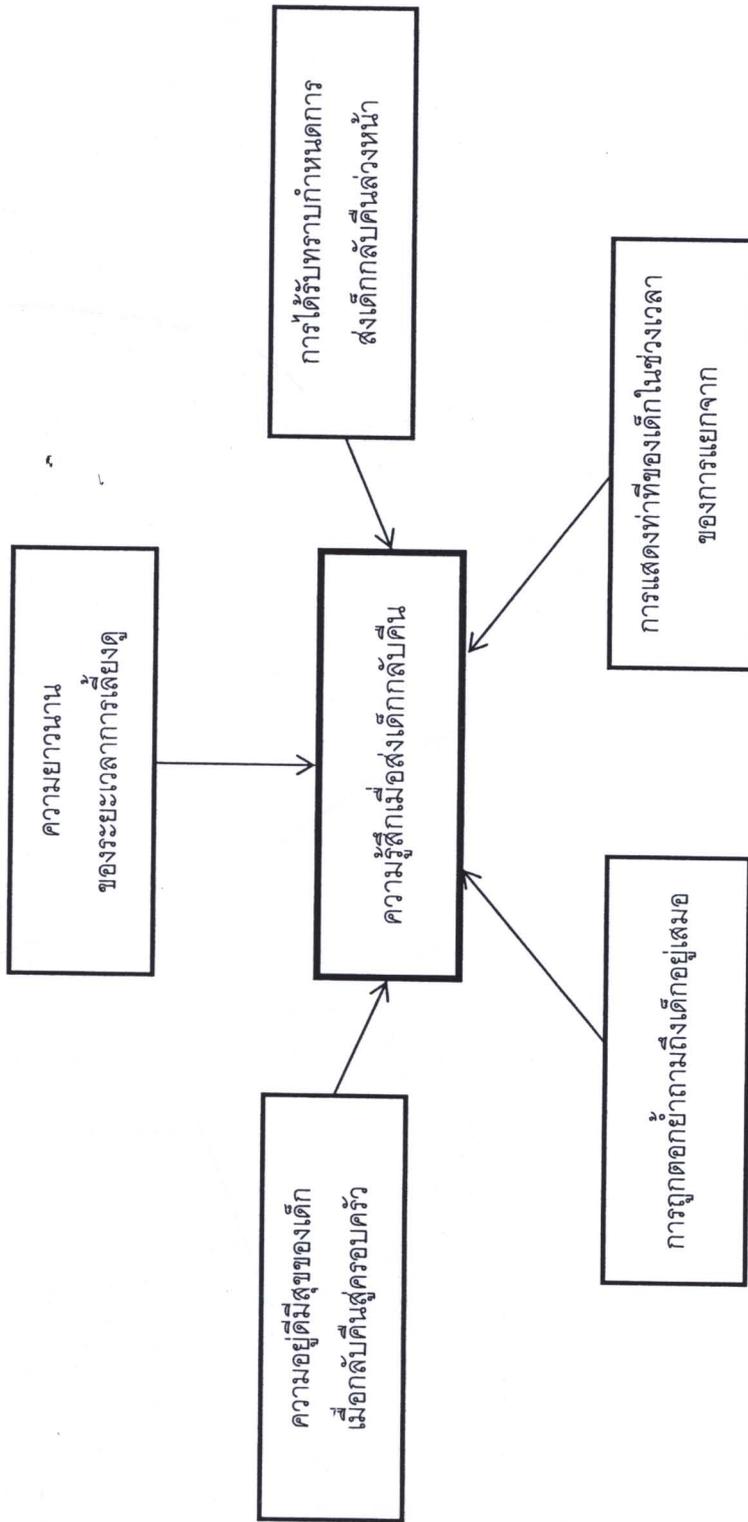
“บางคนบอกว่าเสียใจใหม่ เศร้าใหม่ ทำใจได้ใหม่ ทำใจไม่ได้นะ มันก็ยังคิดถึงยังเหมือนเดิม บางคนเขาบอกว่า ทำใจไม่ได้หรือเลี้ยงหลายคน มันก็ทำใจไม่ได้” (ID 1)

เช่นเดียวกับมารดาอุปการะอีกรายที่มีประสบการณ์การจากไปของเด็กถึง 13 ครั้ง แต่ทุกครั้งที่ผ่านมาเธอก็ยังคงร้องไห้เสียใจเสมอ แม้ว่าบางครั้งก่อนที่จะส่งมอบเด็กคืนเธอจะพยายามทำใจและหักห้ามใจตนเองไม่ร้องไห้ เสียใจ แต่เธอก็ไม่เคยทำได้สำเร็จเลยสักครั้ง จนเธอเองคิดว่าเธอคงจะต้องเสียน้ำตาให้กับการจากไปของเด็กอย่างนี้ไปตลอดอย่างแน่นอน

“คงไม่ได้อะ ก็ต้องเป็นอย่างนี้ตลอด ทุกคนเลยนะ ทุกคนอะ พยายามบางครั้งจะหักใจว่าเออเดี๋ยวไปเนี่ยก็จะไม่ร้อง พยายามอย่าร้อง แต่ป่าด้อย (นามสมมติ) เขาก็เห็นทุกครั้ง ทุกคน” (ID 8)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเมื่อส่งเด็กกลับคืน

ภาวะต่างๆที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อได้ส่งเด็กกลับคืนสู่อ้อมอกครอบครัวดังได้มาแล้วกล่าวข้างต้นนั้นจะเกิดขึ้นมากน้อย เข้มข้นหรือเบาบางลงอย่างไรขึ้นอยู่กับความยาวนานของระยะเวลาการเลี้ยงดูที่เด็กได้อาศัยอยู่กับมารดาอุปการะ การได้รับทราบกำหนดการส่งเด็กกลับคืนล่วงหน้าจากเจ้าหน้าที่ การแสดงท่าทีร้องไห้เรียกหา และพูดรำลาของเด็กในช่วงเวลาของการแยกจาก และการถูกตอกย้ำถามถึงเด็กอยู่เสมอ ตลอดจนความอยู่ดีมีสุขของเด็กเมื่อกลับคืนสู่อ้อมอก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความคิด อารมณ์ และความรู้สึกภายในจิตใจของมารดาอุปการะ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเมื่อส่งเด็กกลับบ้าน

2.1 ความยาวนานของระยะเวลาการเลี้ยงดู

ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่ออารมณ์ และความรู้สึกภายในจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อถึงช่วงเวลาที่ต้องส่งมอบเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวคือ ความยาวนานของระยะเวลาการเลี้ยงดู ด้วยบทบาทของมารดาอุปการะที่มีหน้าที่ในการให้ความรักความอบอุ่นและการดูแลเอาใจใส่แก่เด็ก เช่นเดียวกับที่เด็กพึงได้รับจากครอบครัวนั้น ทำให้การทำหน้าที่ของมารดาอุปการะจึงไม่ต่างอะไรกับการทำหน้าที่ของ “แม่” ที่ให้การดูแลเลี้ยงดู “ลูก” และด้วยความใกล้ชิดที่มารดาอุปการะต้องอยู่ร่วมกับเด็กและดูแลเด็กในทุกๆวันตลอด 24 ชั่วโมงเป็นระยะเวลาหลายเดือนหรือหลายปีนั้น ได้ก่อให้เกิดเป็นความรักความผูกพันอันแน่นแฟ้นขึ้นระหว่างมารดาอุปการะและเด็ก จนมารดาอุปการะเองเกิดความรู้สึกว่าเด็กเป็นเสมือน “ลูก” และเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวของพวกเขา

“เหมือนความผูกพันของเราอะ เหมือนลูกเราเลยเนอะเลี้ยงมา
เหมือนทุกอย่างอะ ก็ลูกเขาอยู่กับเราทั้งวันทั้งคืนอะไรอย่างนี้” (ID 9)

“เลี้ยงมานานเลี้ยงไม่ใช้น้อยๆ เลี้ยงจน หือ.. เหมือนว่าเป็นคนใน
ครอบครัวเราเลย เหมือนกับเป็นลูกสาวของเราเลย” (ID 2)

และเมื่อมารดาอุปการะได้ปล่อยให้ความผูกพันก่อตัวขึ้นผ่านวันและเวลา ผลที่ตามมาเมื่อถึงวันที่ต้องส่งมอบเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวจึงเต็มไปด้วยความเจ็บปวดเมื่อต้องพรากจากเด็กที่ตนทั้งรักและผูกพัน โดยพบว่าระยะเวลาที่เด็กได้อาศัยอยู่ภายใต้ร่มกอดและการดูแลของมารดาอุปการะยิ่งยาวนานเท่าไร สายใยแห่งความผูกพันก็จะยิ่งกระชับและแน่นแฟ้นมากขึ้นเท่านั้น อันส่งผลให้เมื่อถึงเวลาที่ต้องพลัดพรากแยกจาก มารดาอุปการะจึงรู้สึกเหมือน “ใจจะขาด” สูญเสีย และเสียดายที่เด็กต้องจากไป รวมทั้งรู้สึกคิดถึงมากจนยากที่จะลืมเลือนซึ่งทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการทำใจยาวนาน แตกต่างกับการจากไปของเด็กที่มีระยะเวลาการเลี้ยงดูเพียงไม่นานก็ต้องส่งมอบกลับคืนให้กับครอบครัว ความสะเทือนใจและความรู้สึกต่างๆที่เกิดขึ้นเมื่อถึงเวลาที่ต้องแยกจากจึงน้อยและเบาบางกว่า เนื่องจากความผูกพันของมารดาอุปการะที่มีต่อเด็กนั้นยังเกิดขึ้นไม่มากเท่าใดนัก

“ถ้าเกิดเลี้ยงมาตั้งแต่แรก ความรู้สึกของเรามันเหมือนแบบลูกเรา
แท้ๆ พอเวลาไปแล้วมันเหมือนใจจะขาดเหมือนกันนะ” (ID 9)

“เสียดายแบบเขาต้องไปจากเรา เราอยู่กันมาตั้งก็ปี 2 ปี ปีกว่าๆ
ความผูกพันมันก็ต้องเยอะขึ้นอยู่แล้ว” (ID 5)

“บางทีก็ 9 เดือน บางทีก็ 12 เดือน บางทีก็ 30 เดือนนะ แต่ละคนไม่เหมือนกัน ก็เลี้ยงมา เลี้ยงมากก็คิดถึงมากนะ ความผูกพันมันก็เยอะ” (ID 4)

“น้องพอล (นามสมมติ) นี่ก็ไม่นานหรือเลี้ยงอย่างมาปีกว่าๆเขาก็ไปแล้ว ความผูกพันมันก็จะน้อยไม่ค่อยเท่าไรก็อาจจะมึนงงให้บ้าง แต่คนที่อยู่กับเรานาน ทำให้ผูกพันกับเรา ทำให้นานกว่าจะลืมได้” (ID 8)

“ไปไวก็ไม่แน่นเท่าไรนะก็ไม่ค่อยเป็นห่วงเท่าไร เอาไปเล็กๆอย่างนี้ก็ค่อยยังชั่วหน่อย ถ้าเอาไปตอนโตเนี่ยโห... ใจแทบขาดเลย คือว่ากินนอนอยู่กับเรากอดกันอะไรกัน อยู่ด้วยกันอย่างมันนานอะนะ มันก็ผูกพัน” (ID 6)

ดังนั้นความผูกพันของมารดาอุปการะที่มีต่อเด็กในกรณีที่มาตราที่แท้จริงได้ทำสัญญายกมอบเด็กให้กับมูลนิธิเพื่อจัดหาครอบครัวบุญธรรมนั้นก็น่าจะเกิดขึ้นมากกว่ากรณีของเด็กที่มาตราที่แท้จริงฝากเลี้ยงไว้ชั่วคราว เนื่องจากกระบวนการจัดหาครอบครัวบุญธรรมนั้นมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าที่เด็กจะมีคนขอมารับไปอุปการะ ด้วยเหตุนี้เด็กจึงต้องอาศัยอยู่กับมารดาอุปการะเป็นระยะเวลาโดยเฉลี่ยแล้วจะอยู่ที่ประมาณ 1 – 2 ปี ซึ่งต่างจากกรณีของเด็กที่มาตราที่แท้จริงฝากเลี้ยงเอาไว้ชั่วคราวที่เด็กจะอาศัยอยู่กับมารดาอุปการะเพียง 6-8 เดือนก่อนที่จะกลับคืนสู่ครอบครัว ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่ง

“ถ้าถามว่าเด็กมีแม่กับเด็กไม่มีแม่ ความผูกพันอันไหนมากกว่ากัน เด็กไม่มีแม่มากกว่า เพราะเราเลี้ยงระยะยาว” (ID 9)

แต่สำหรับมารดาอุปการะวัย 58 ปีที่ผ่านประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กมาแล้ว 16 ราย กลับเห็นว่าความยาวนานของระยะเวลาในการเลี้ยงดูเด็ก ไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความผูกพันของเธอที่มีต่อเด็กนั้นเพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษแต่อย่างใด เพราะไม่ว่าเธอจะมีเวลาในการดูแลอุ้มชูเด็กยาวนานเท่าไร 3 เดือน 10 เดือน หรือ 40 เดือน เธอก็พร้อมที่จะมอบความรักความอบอุ่นให้กับเด็กทุกคนที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของเธอเสมอ และทุกครั้งเมื่อถึงเวลาที่เด็กต้องจากไป เธอเองก็ต้องพบกับความสะเทือนใจ และต้องทบทวนคิดถึงเด็กเหมือนกันไม่ว่าเด็กคนนั้นจะอยู่กับเธอเพียงไม่กี่เดือนหรือหลายปีก็ตาม

“ที่ว่าเลี้ยงนานหรือไม่นานก็มีความรู้สึกรักเหมือนกัน... มันสะเทือนใจหมดแหละ คิดถึงเหมือนกัน” (ID 1)

เช่นเดียวกับเรื่องราวของมารดาอุปการะรายหนึ่งที่ได้รับคำแนะนำจากคนอื่น ๆ ให้ลองเปลี่ยนมารับเด็กโตไปอุปการะเลี้ยงดูแทนเด็กเล็กหรือเด็กทารกบ้าง เพื่อจะช่วยให้เธอนั้นสามารถทำใจได้ง่ายขึ้นเมื่อถึงเวลาที่เด็กต้องจากไป ด้วยเพราะเชื่อว่าการดูแลเด็กโตจะไม่ก่อให้เกิดความผูกพันมากเท่าเด็กเล็กที่ต้องคอยอุ้มชูดูแลใกล้ชิดจนให้ความรู้สึกเหมือนว่าเด็กเป็นลูกแท้ๆ แต่สำหรับเธอแล้วกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะการเลี้ยงดูเด็กไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็กหรือเด็กโตก็ได้สร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นในใจของเธอเสมอ

“ใครเขาก็บอกว่าให้เปลี่ยนมาเลี้ยงเด็กโตบ้าง ภาวะจิตใจเราจะได้แบบว่า... เช่นว่าเลี้ยงเด็กโตเอาไม่ค่อยผูกพัน ก็คือไม่ใช่ในความรู้สึกของพี่คนที่เราเลี้ยงอยู่เราจะไม่ผูกพันได้ไง... พี่เลี้ยงมาอย่าสับสนว่าคนนี้ก็ผูกพันทุกคน”

(ID 3)

จากคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะพบว่าอายุของเด็กเมื่อแรกรับนั้นจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับความยาวนานของระยะเวลาการเลี้ยงดูเด็ก โดยอายุเฉลี่ยของเด็กในการรับเข้าโครงการครอบครัวอุปการะนั้นจะมีอายุระหว่าง 0-6 ปี ซึ่งหากเด็กเข้าสู่โครงการครอบครัวอุปการะตั้งแต่อายุยังน้อยๆ ก็จะสามารถจัดหาครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็กได้ง่ายและรวดเร็วกว่าเด็กโต จึงทำให้เด็กมีระยะเวลาในการอยู่กับมารดาอุปการะสั้นกว่าเด็กที่รับมาอุปการะตอนโต ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเด็นในเรื่องของอายุเด็กเมื่อแรกรับมาอุปการะเลี้ยงดูนั้น ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับความผูกพันของมารดาอุปการะที่มีต่อเด็กด้วยเช่นกัน

2.2 การได้รับทราบกำหนดการส่งเด็กกลับคืนล่องหน้า

ในขั้นตอนของการส่งเด็กกลับคืนสู่ครอบครัว โดยปกติแล้วมารดาอุปการะทุกรายจะได้รับแจ้งให้ทราบล่วงหน้าถึงกำหนดการที่จะต้องส่งมอบเด็กกลับคืนในอีก 1-2 เดือนข้างหน้า ทั้งนี้เพื่อให้มารดาอุปการะได้มีเวลาในการเตรียมตัวเตรียมใจให้พร้อมที่จะเผชิญกับการพลัดพรากที่กำลังจะเกิดขึ้น ซึ่งหากมารดาอุปการะได้รับแจ้งกระทันหันก็จะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ใจหาย ไม่สามารถทำใจได้ เพราะไม่มีเวลาได้เตรียมตัวเตรียมใจเอาไว้ล่วงหน้า ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจึงเหมือนกับต้อง “หักดิบ” ส่งผลให้มารดาอุปการะต้องรู้สึกเจ็บปวดและทำใจยากลำบากมากยิ่งขึ้นกับการจากไปของเด็ก ดังนั้นมารดาอุปการะจึงต้องการที่จะได้รับทราบกำหนดการส่งเด็กกลับคืนล่องหน้าเป็นระยะเวลานานๆ เพื่อจะได้มีเวลาในการทำใจ

“อยู่ๆจะเอาไปอย่างนี้ไม่ได้เลย ไม่ได้เด็ดขาด ต้องบอกให้นานหน่อย ล้วงหน้าให้นานๆหน่อย” (ID 6)

“เขาจะบอกตลอดให้พี่เตรียมตัวว่าเดือนหนึ่งหรืออะไรประมาณนี้ เขาจะบอกล่วงหน้าว่า ‘พี่ เขาเอาคืนแล้วนะ’ แล้วก็เลี้ยงมาอีกคนนึงไม่ได้บอกเลยคนนั้น บอกปืบแล้วก็เอากลับปืบ พี่ก็เลย เล่นไปเลยนานๆที ‘อะไรเนี่ย ไม่ให้พี่ทำใจเลยหรือ เลี้ยงมาขนาดนี้’ บอกล่วงหน้าพี่ไม่ว่านะ” (ID 3)

“ไม่สบายใจคือเอาไปเร็วมากไป เราทำใจยังไม่ได้ ถ้าให้เวลาเราสักเดือนอย่างนี้เรายังพอทำใจได้ว่าเด็กยังอยู่กับเรานานนะ น้อย่างคุยกันวันนี้ วันจันทร์เขามารับแล้ว... ยังทำใจไม่ได้ไง เอาไปเร็ว ถ้าอยู่กับเราสักเดือนหนึ่ง เราก็ยังค่อยๆพอนั้นได้ แต่นี่ต้องหักดิบเลย” (ID 8)

ทั้งนี้พบว่า การที่มารดาอุปการะจะได้รับทราบกำหนดการส่งเด็กกลับคืนล่วงหน้าช้าหรือเร็ว นั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการตัดสินใจของมารดาที่แท้จริง ซึ่งในหลายครั้งพบว่ามารดาที่แท้จริงมีการตัดสินใจเปลี่ยนไปมาว่าจะขอรับเด็กกลับไปเลี้ยงดูด้วยตนเองหรือยกมอบเด็กให้กับมูลนิธิเพื่อจัดหาครอบครัวบุญธรรมต่อไป การขาดความแน่นอนในการตัดสินใจรับเด็กกลับคืนของมารดาที่แท้จริงนี้เองได้สร้างความสับสนให้กับมารดาอุปการะที่จะต้องคอยปรับและเตรียมใจใหม่ ทุกครั้งที่ได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ เพราะมารดาอุปการะรู้ดีว่านั่นหมายถึงระยะเวลาที่เด็กจะได้อาศัยอยู่กับเธอต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน เนื่องจากการฝากเลี้ยงชั่วคราวและการยกมอบให้กับมูลนิธินั้นจะมีระยะเวลาที่เด็กจะอยู่ในความอุปการะสั้นยาวต่างกัน (ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในส่วนของความยาวนานของระยะเวลาการเลี้ยงดู)

มารดาอุปการะรายหนึ่งได้บอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่เธอต้องประสบกับความหงุดหงิด ไม่สบายอันเกิดจากความไม่แน่นอนของกำหนดการส่งเด็กกลับคืนที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา เนื่องจากวันหนึ่งมารดาที่แท้จริงตัดสินใจขอรับลูกกลับคืน แต่สุดท้ายก็เปลี่ยนใจไม่ขอรับกลับและต้องการยกลูกให้กับมูลนิธิ ก่อนที่จะมาขอรับกลับคืนอีกครั้งในภายหลัง สิ่งเหล่านี้เองทำให้มารดาอุปการะรู้สึกเหมือนถูก “ทำร้ายจิตใจ” เพราะต้องคอยปรับและทำใจใหม่ตามความต้องการของบุคคลอื่น อยู่เสมอ ส่งผลให้มารดาอุปการะรู้สึกเหมือนว่าเธอกำลังถูกล้อเล่นกับความรู้สึก และเกิดความเคลือบแคลงสงสัยและน้อยเนื้อต่ำใจว่า “เห็นพวกเราเป็นอะไร”

“เราก็อำใจไปเถอะ เดี่ยวเอาคีนไม่เอาคีน เขาจะเป็นแบบนี้ แม่ก็มี ส่วนหนึ่งนะที่ทำร้ายจิตใจแม่อุปการะ เช่นอยู่ดีๆเอาคีนแล้วอยู่ดีๆก็ไม่เอา แล้ว”

“กำลังทำใจได้ กำลังตื่นออกมาหน่อย เจ้าหน้าที่มาพูด ‘พี่ เขาไม่เอา คีนอีกแล้วนะอยู่อีกสองเดือน’ อ้าว เราก็อำเริ่มเปลี่ยนแล้ว ใจ เด็กรู้สึกดีใจว่าเด็กจะได้อยู่กับเรา เดี่ยวมาบอกอีกแล้ว ‘พี่ เขาจะเอาคีนแล้วนะ พรุ่งนี้พี่เตรียมของเตรียมอะไรเก็บให้หมดเลยนะ’ ความรู้สึกที่ว่าบางครั้งก็สับสนนะ เหมือนแบบเห็นเราเป็นอะไร” (ID 3)

2.3 การแสดงท่าทีของเด็กในช่วงเวลาของการแยกจาก

เมื่อถึงช่วงเวลาที่ต้องส่งมอบเด็กกลับคืน ท่าทีที่เด็กได้แสดงออกถึงความอาลัยอาวรณ์ ไม่ต้องการที่จะพลัดพรากจากอกของมารดาอุปการะได้สร้างความเจ็บปวดและสะเทือนใจให้กับ มารดาอุปการะเป็นอย่างยิ่ง เช่นในกรณีของเด็กที่โตพอจะพูดจาสื่อสารรู้เรื่องนั้น เมื่อเจ้าตัวทราบ ดีว่าวันนี้คือวันที่ตนเองจะต้องเดินทางไปจากที่นี่ พวกเขาจึงไม่ลืมที่บอกกล่าวและรำลாமารดา อุปการะ รวมถึงสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัวและเพื่อนบ้านว่าตนจะ “ต้องไปแล้ว” การกระทำของเด็กในลักษณะเช่นนี้ได้สร้างความรู้สึกใจหาย ห่อเหี่ยว และเสียใจให้แก่มารดาอุปการะมากยิ่งขึ้น เมื่อได้ยินถ้อยคำกล่าวลาและเห็นภาพของการร่ำลานั้น

“ ‘ป๊อบ(นามสมมติ)ไปนะแม่ เดี่ยวป๊อบมา’ โห.. ยิ่งใจ โห...ห่อเหี่ยว ใจไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหนเลย” (ID 1)

“พอเรานึกถึงว่าเย็นก็ไม่กลับมาแล้ว แล้วยิ่งไปลาคนนู่นไปลาคนนี่ นะทำให้ใจหายเลยอะ ‘ย้ายหนูไปแล้วนะ’... มีแต่คนน้ำตาร่วงกับมันทั้งนั้น” (ID 2)

นอกเหนือจากการที่เด็กพูดร่ำลาแล้ว การที่เด็กร้องไห้หรือร้องเรียกหามารดาอุปการะเมื่อ ถึงเวลาต้องแยกจาก โดยไม่ยอมไปอยู่กับมารดาที่แท้จริงหรือครอบครัวบุญธรรม ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่ทำให้มารดาอุปการะต้องรู้สึกใจหาย ใจไม่ดี เมื่อภาพที่เห็นเด็กร้องไห้นั้นได้สร้างความ เจ็บปวดให้เกิดขึ้นกับมารดาอุปการะจน “ใจแทบขาด” ด้วยเพราะสงสารเด็ก จนส่งผลให้มารดา อุปการะบางรายถึงกับ “กินไม่ได้นอนไม่หลับ”

“เขาร้องไห้มาก เขาร้องเรียกแม่มากๆ ใจไม่ดี... ร้องเรียกจนแบบเรานี้กลั้นน้ำตาไม่อยู่ กินไม่ได้ นอนไม่ค่อยหลับ คิดถึงเสียงเด็กเรียก” (ID 1)

“น้องเอ็กซ์ (นามสมมติ) ใจ โอ้วโฮ... ‘หนูไม่ไป’ ‘อะๆแม่ให้ตั้งค์หนู ร้อยนึง เดี่ยวๆ หนูไปนั่นกับตาเลยนะลูกนะเนี่ยะนะไปขึ้นรถกับตา... เดี่ยว ผ่านตลาดบอกให้ตาแวะซื้อลูกบอลเลย’ ไม่เอาขว้างทิ้งเลย ร้องจริงๆ ‘ไม่เอา หนูไม่เอาทั้งนั้น หนูจะไปกับแม่ ไม่เอาทั้งนั้น’ โอ้วโฮ.. ใจแทบขาดเลยเรา”

(ID 6)

แต่ถ้าหากเด็กไม่ร้องและสามารถเข้ากันได้ดีกับครอบครัว มารดาอุปการะก็จะรู้สึกใจชื้น และสามารถทำใจได้มากขึ้น

“ถ้าเด็กบางคนเอาไปแล้วไม่ร้อง... เดินไปดีๆหันมามองแล้วไม่ร้อง ไม่เรียกไม่อะไร ความรู้สึกเราก็คงค่อยยังชั่วหน่อย ถ้าแบบเขาร้องนี่ก็ใจหาย ยอมรับใจหาย”

(ID 1)

“เขาก็ไปเล่นกันไปกอดกันนะ ปากก็ดีใจตรงนี้ที่ว่าเออดีเขาเข้ากันได้ ถ้าเด็กร้องไม่เข้ากันนี่เราจะทำยังไง ไม่ไปๆนี่จะทำยังไงกัน”

(ID 6)

และเพื่อเป็นการตัดปัญหาที่ไม่ต้องการจะเห็นภาพอันเจ็บปวดนี้กับการจากไปของเด็กนี้ มารดาอุปการะบางรายจึงเลือกที่จะหนีออกจากบ้านไปในช่วงเวลาที่ได้นัดหมายไว้ว่าจะต้องส่งมอบเด็กกลับคืน โดยได้ฝากเด็กเอาไว้กับสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัวแทน

“วันที่เขารับไปไม่ยอมอยู่บ้านเลย คือว่า ออกจากบ้านเลย... พอรู้ว่าเขานัดแล้วเนี่ยเขาจะมารับเนี่ย ออกไปเลย ออกไปแล้วฝากเขาไว้... ไม่อยากเห็น คือว่าเด็กคนนี้ ถ้าอยู่คงจะร้องมากอะ ก็เลยออกไป”

(ID 1)

2.4 การถูกตอกย้ำถามถึงเด็กอยู่เสมอ

หลังจากที่เด็กจากไปแล้ว การที่บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลใกล้เคียง เช่น บุตรของมารดาอุปการะ หรือเพื่อนบ้าน คอยพูดถึงถามถึงเด็กอยู่เสมอว่า “เด็กกลับไปอยู่กับแม่เขาแล้วใช่ไหม” หรือทุกครั้งเมื่อได้เห็นได้ยินสิ่งที่เด็กชอบก็จะพูดคุยถึงเรื่องราวเมื่อครั้งที่เด็กยังอยู่ขึ้นมา สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเหมือนการตอกย้ำ กระตุ้นเตือนให้มารดาอุปการะต้องหวนนึกถึงเด็กอีกครั้งแทนที่จะลืมเลือน

ซึ่งทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงเด็กและเรื่องราวของเด็ก ความสะเทือนใจ และเศร้าเสียใจ เสียใจน้ำตาจึงเกิดขึ้นกับมารดาอุปการะเสมอ ด้วยเพราะยังไม่สามารถทำใจยอมรับกับการจากไปของเด็กได้

“ถ้าเกิดใครพูดถึงเด็กเช่นว่า ‘เด็กคนที่เลี้ยงไปแล้ว’ ต้อไปอีก มันทำใจไม่ค่อยได้”

“แต่ลูกพี่!!อะจะเหมือนจะตอกย้ำพี่ทุกวันเลยนะ ถ้าเจอแล้วจะรู้ ‘แม่สิโอ (นามสมมติ) ไปไหนอะ ไปหาแม่เขาหรือ’ จะถามทุกวันอะ จะถามแบบ พูดมากอะ ‘อู้ย!!จะถามทำไมเนี่ย’ แทนที่เราจะลืมเหมือนมันมากระตุ้นแบบให้ตั้งเด็กคนนี้มา” (ID 3)

“มีคนพูดถึงนุช (นามสมมติ) ตลอดเวลา... ลูกสาวเขาก็จะคุยว่ามันเป็นคนอย่างนั้นอย่างนั้นนะแม่ มันเด่นอย่างนั้นมันชอบพูดอย่างนี้ คือจะพูดแต่เรื่องน้องนุชกันทั้งนั้นอะ ก็จะอดน้ำตา ตาแดงๆกันไม่ได้อะ” (ID 8)

นอกจากนี้มารดาอุปการะบางรายรู้สึกเป็นกังวลกับการที่จะมีใครมาคอยพูดคุยถึงเด็กให้ได้ยินได้ฟัง ด้วยเพราะถ้าหากมีใครพูดถึงเด็กขึ้นมาจะทำให้เธอต้องรู้สึกเศร้า และคิดถึงเด็กขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งหากทุกๆคนในครอบครัวต่างไม่มีใครพูดคุยและกล่าวถึงเรื่องเด็กเลยนั้น ก็จะช่วยให้มารดาอุปการะคลายความเครียดและความคิดกังวลลงไปได้

“ใจอะกลัวเขาพูด คนนั้นพูดคนนี้พูด แต่แล้วสิ่งแวดล้อมเขาก็ไม่พูดอะไรทั้งหมดนะ คนในครอบครัวก็ไม่พูด พ่อแม่ปู่ย่าตายายก็ไม่พูดก็เลยทำให้สมองเราไม่เครียดไม่หมกหมุ่น” (ID 4)

“ก็ต่างคนก็ต่างไม่คุยกัน ไม่พูดถึง ไม่คุยถึงไม่คุย ธรรมดาถ้าเราคุยถึงกันว่าอิมเอม (นามสมมติ) อย่างนั้นอย่างนี้มันก็จะพาให้เราคิด แล้วก็เศร้า แล้วก็จะไม่คุยถึงชื่อนี้เลย จะไม่คุย จะเป็นอย่างนี้ ถ้าเรายังไปพูดถึงมันก็ยิ่งมีความรู้สึกให้เรานั้นขึ้นมาอีก” (ID 1)

2.5 ความอยู่ดีมีสุขของเด็กเมื่อกลับคืนสู่ครอบครัว

เมื่อเด็กคนหนึ่งที่ถูกดูแลทะนุถนอมและให้ความรักความอบอุ่นราวกับ “ลูก” แท้ๆต้องจากไป หัวอกของคนเป็น “แม่” ก็แต่เฝ้าภาวนาและปรารถนาให้ลูกได้พบกับครอบครัวที่ดี มีคนรัก

มีคนดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดู มีอนาคตที่มั่นคงและได้เรียนหนังสือ ซึ่งหากครอบครัวที่เด็กได้กลับไปอยู่นั้นสามารถมอบสิ่งเหล่านี้ให้แก่เด็กได้ มารดาอุปการะก็จะรู้สึกดีใจ สบายใจ หมดห่วง

“ดีแล้วแหละเขาไปสบาย เราก็ดีใจกับเขาด้วย... หวังอยู่อย่างเดียว ให้เขาไปในครอบครัวที่มีหลักฐานที่ดีมั่นคงที่สามารถเลี้ยงดูเขาได้ ให้เขาได้รับการศึกษาที่ดี เราเป็นพ่อเป็นแม่ ลูกเรา เราก็อยากให้ลูกไปอยู่กับคนที่มีหลักฐานที่ดีๆ แล้วไปอยู่กับคนไม่มีหลักฐานลูกเราจะเป็นไ้ ก็ต้องแย้ใช้ใหม่”

(ID 5)

“น้ำใจน้ำ แต่งงานมาไม่มีลูกไม่มีอะไรเลย เขาขอ เราก็เลยดีใจแหละนะ มั่นใจแหละว่าเขาสบายแน่นอนอย่างนั้นอะ ก็มั่นใจไปอย่างนึงละไม่ต้องห่วงมาก”

(ID 6)

เช่นเดียวกับมารดาอุปการะอีกรายที่รู้สึกหายห่วงเมื่อรู้ว่าครอบครัวที่เด็กได้กลับไปอยู่นั้นสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวต่างมีอาชีพและหน้าที่การงานที่ดีและมั่นคง

“สงสาร แต่เขาไปดิ้นะ อาเขาอาของน้องนุช (นามสมมติ) เป็นพยาบาลนะ อาผู้ชายเป็นตำรวจ พ่อทำงานราชการ ก็คือว่าภูมิใจที่ว่าเขาไปดี ครอบครัวเขาได้ดีคือเรา เราตรงนี้เราไม่ห่วง”

(ID 8)

แต่หากตรงกันข้าม ถ้าเด็กต้องไปในครอบครัวที่ไม่ดีเธอก็จะรู้สึกเศร้า หดหู่และเป็นห่วงเพิ่มมากขึ้น

“ไปดีเราก็จะไม่ค่อยเท่าไรแต่บางคนไปแล้วมันไม่ดีมันทำให้หดหู่ ยังไงบอกไม่ถูก ก็เป็นห่วงเข้าไปอีก”

(ID 8)

มารดาอุปการะรายหนึ่งที่ได้เลี้ยงดูเด็กที่มีความพิเศษทางร่างกายและมีพัฒนาการล่าช้า ได้บอกเล่าถึงความดีใจ และภูมิใจที่มีคนมาขอรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งหากไม่มีใครมาขอรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดู เด็กก็อาจจะต้องกลับไปอยู่จุดเดิม นั่นก็คือสถานสงเคราะห์ และหากเป็นเช่นนั้นจริงเธอก็คงจะเศร้าเสียใจจนไม่สามารถรับเด็กรายใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูได้

“อิมเอม (นามสมมติ) ไปอยู่กับครอบครัวที่เขารักนะก็ภูมิใจ ถ้าอิมเอมไปอยู่ที่บ้านปากเกร็ดมันก็ไม่มีคนที่จะดูแล อันนั้นนี่เรายังเศร้าเข้าไปหนัก

เลย... ถ้าได้ไปอยู่ตรงนั้น สงสัยคงจะเศร้าขนาดที่เอาเด็กมาเลี้ยงไม่ได้แล้ว”

(ID 1)

ทั้งนี้พบว่าความรู้สึกของมารดาอุปการะที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของเด็กเมื่อกลับคืนสู่ครอบครัวนั้นจะเอนเอียงไปในทิศทางใด บวกหรือลบนั้น ขึ้นอยู่กับความคิดความเชื่อพื้นฐานของมารดาอุปการะแต่รายด้วย โดยมารดาอุปการะบางรายคิดว่าการที่เด็กได้จากไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรมนั้นจะทำให้เด็กมีอนาคตที่ดี และได้ดีกว่าการกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิมของตน ซึ่งไม่อาจรู้ได้แน่ชัดว่าเมื่อเด็กได้กลับไปแล้วจะมีชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่ พ่อแม่ของเด็กจะปล่อยปละละเลยและไม่สามารถดูแลเลี้ยงดูเด็กได้อีกหรือเปล่า แล้วเด็กจะต้องกลับไปอยู่ในสภาพครอบครัวเดิมที่ยังคงเต็มไปด้วยปัญหาอีกครั้งไหม ความไม่มั่นใจและไม่แน่ใจเหล่านี้ ทำให้มารดาอุปการะกลุ่มนี้รู้สึกดีใจ สบายใจที่ได้เห็นเด็กไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรมชาวต่างประเทศ มากกว่าที่จะต้องทนเห็นเด็กกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม

“เราก็ดีใจนะมันไปกับครอบครัวมันอะ แต่พูดถึงถ้ากลับไปอยู่แบบยายอะไรอย่างเนี่ย มันก็มันจะมีชีวิตที่ดีขึ้นรีเปล่า”

(ID 2)

“ป้าจรรยา (นามสมมติ) สบายใจไปนอก เพราะเมืองนอกเขาส่งรูปมาให้ดูนะ เขาไปสบายอันนี้เราไม่ห่วง เขาไปดี แต่ว่าถ้าพ่อแม่รับกลับเนี่ย บางทีเรา ถ้าพ่อแม่ที่รับกลับเขาไปดีเราก็ดีใจใหม่ บางคนรับกลับไปแล้วก็ไม่ดีเราก็อแย่”

(ID 8)

“บางคนเขาไปอยู่กับทางพ่อแม่บุญธรรม ถ้าพ่อแม่บุญธรรมเขามีจิตใจที่ดีงามเขารักก็ดีอะนะ เขารักเด็กรักลูกไม่งั้นเขาคงไม่ขอไปเลี้ยงหรืออาจจะดีกว่าอยู่กับพ่อแม่ก็ได้ บางทีพ่อแม่ไปเลี้ยงแล้วไม่สามารถดูแลเขาอย่างทั่วถึงก็พาเด็กนั้นเหมือนกันเนอะ... ถ้าเด็กไปเจอพ่อแม่ละเลยก็ไปกันใหญ่เลย กลับไปอยู่กับพ่อแม่ไปเจอครอบครัวมีปัญหา ปมด้อยของเด็กอีก”

(ID 5)

ตรงข้ามกับอีกกลุ่มที่เชื่อว่าอย่างไรแล้วการที่เด็กได้กลับไปอยู่กับครอบครัวที่แท้จริงถึงอย่างไรก็ต้องดีกว่าการไปอยู่กับคนอื่นซึ่งไม่ใช่ญาติพี่น้องและไม่ได้เป็นสายเลือดเดียวกันซึ่งเขารักเด็กจริงหรือไม่ก็ไม่อาจรู้ได้ และแม้ว่าการอยู่ในเมืองไทยกับครอบครัวที่แท้จริงอาจจะต้องอดมื้อกินมื้อแต่ก็ดีกว่าการที่ต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนไปอยู่ยังต่างถิ่นต่างแดนที่ต่างภาษาต่าง

วัฒนธรรมและไม่ได้อยู่ด้วยกันพร้อมหน้าพร้อมตา ดังนั้นหากเด็กที่พวกเขาอุปการะต้องไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรมชาวต่างประเทศ มารดาอุปการะก็จะรู้สึกสงสาร และไม่อยากให้ไป

“พ่อแมร์ับกลับดีกว่า... ไม่อยากให้ไปเมืองนอกว่าหะ ใจจริงไม่
อยากให้ไปเมืองนอก จะยังงี้ก็อยู่ประเทศเรายังดีกว่า อยู่กับพ่อกับแม่หรือ
อยู่กับพี่บ้าน้าอาไปนะ โตก็ทำงานทำการกันไป จะอดมือกินมืออะไรก็ยัง
ดีกว่าไปเมืองนอกคิดอย่างนี้ ใครจะว่าคิดผิดคิดถูกไม่รู้ ป้าคิดอย่างนี้ ไป
เมืองนอกคนละภาษาก็คนละภาษา จะกินจะอยู่ เขาจะเป็นระเบียบจะยังงั้นะ
คิดไปคิดทั่วไป แล้วเขาจะมารักอย่างกับคนไทยเราจริงหรือเปล่าเราก็ไม่รู้อีก”

(ID 6)

“บางครั้งก็เอ่อ... เราก็ดีใจกับเขาด้วยที่เขากลับไปอยู่ในครอบครัว
ถ้าเป็นแม่ แม่แท้ๆนะ เขาก็ได้ไปอยู่กับครอบครัวเขาที่สมบูรณ์ เราก็ไม่รู้หรอก
เขาจะไปเป็นยังงั้นไม่รู้ แต่นึกว่าเขาก็ไปอยู่กับพ่อแม่เขาที่แท้จริง มันก็ดีกว่า
อยู่กับคนอื่นใหม่ล่ะ สายเลือดมันก็ต้องอบอุ่นกับพ่อกับแม่ที่แท้จริงอย่างนี้
... ก็ดีใจกับเขาที่เขาได้กลับไปกับครอบครัว ถ้าเขากลับไปอยู่กับคนอื่นอย่าง
พ่อบุญธรรมอย่างนี้ มันก็โงะความรู้สึกของเราคนไทยมันไม่ใช่สายเลือด”

(ID 5)

“นึกสงสารนะ ทำไม คือนึกสงสารว่าเหมือนว่าเป็นคนไทยทำไมต้อง
ไปอยู่ ไปอยู่กับครอบครัวต่างประเทศ ทำไมไม่อยู่กับพ่อกับแม่อะไรอย่างนี้”

(ID 2)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหากเด็กได้ไปอยู่กับครอบครัวที่ขัดแย้งกับความคิดความเชื่อของตน ก็
ย่อมส่งผลให้มารดาอุปการะเกิดความกังวลและเป็นห่วงเพิ่มมากขึ้น

สิ่งที่จะเป็นเครื่องยืนยันให้มารดาอุปการะมั่นใจและหายห่วงได้ว่า เมื่อเด็กจากไปแล้วเด็ก
ได้พบกับครอบครัวที่ดีและอยู่ดีมีสุขจริงก็คือ ข่าวคราวความเป็นไปของเด็กที่จะได้รับผ่านทาง
จดหมายหรือรูปถ่าย ดังเช่นมารดาอุปการะรายหนึ่งที่ได้รับรู้ข่าวว่าตอนนี้ “ลูก” ของเธอได้กลายเป็น
เป็นที่รักและ “ขวัญใจ” ของครอบครัวอีกครอบครัวหนึ่งเรียบร้อยแล้ว ทั้งยังอ้วนท้วนสมบูรณ์ขึ้น
กว่าช่วงเวลาที่เคยอยู่กับเธอด้วยซ้ำ เธอจึงรู้สึกปลื้มใจและหายห่วง เพราะมั่นใจแล้วว่าลูกไปสบาย

“เขาเขียนจดหมายมานะ เขาเป็นขวัญใจในบ้านของเขาด้วย คือเป็นเด็กที่วาดดีมาก... ส่งรูปมาให้ดู หุย...อยู่กับเราหน้าอย่างเล็กเลยนะ ไปอยู่กับเขาหน้ากลมป่องเลย แบบกินอิม เราเห็นรูปลูกก็ปลื้มใจก็ไม่ห่วงละ” (ID 8)

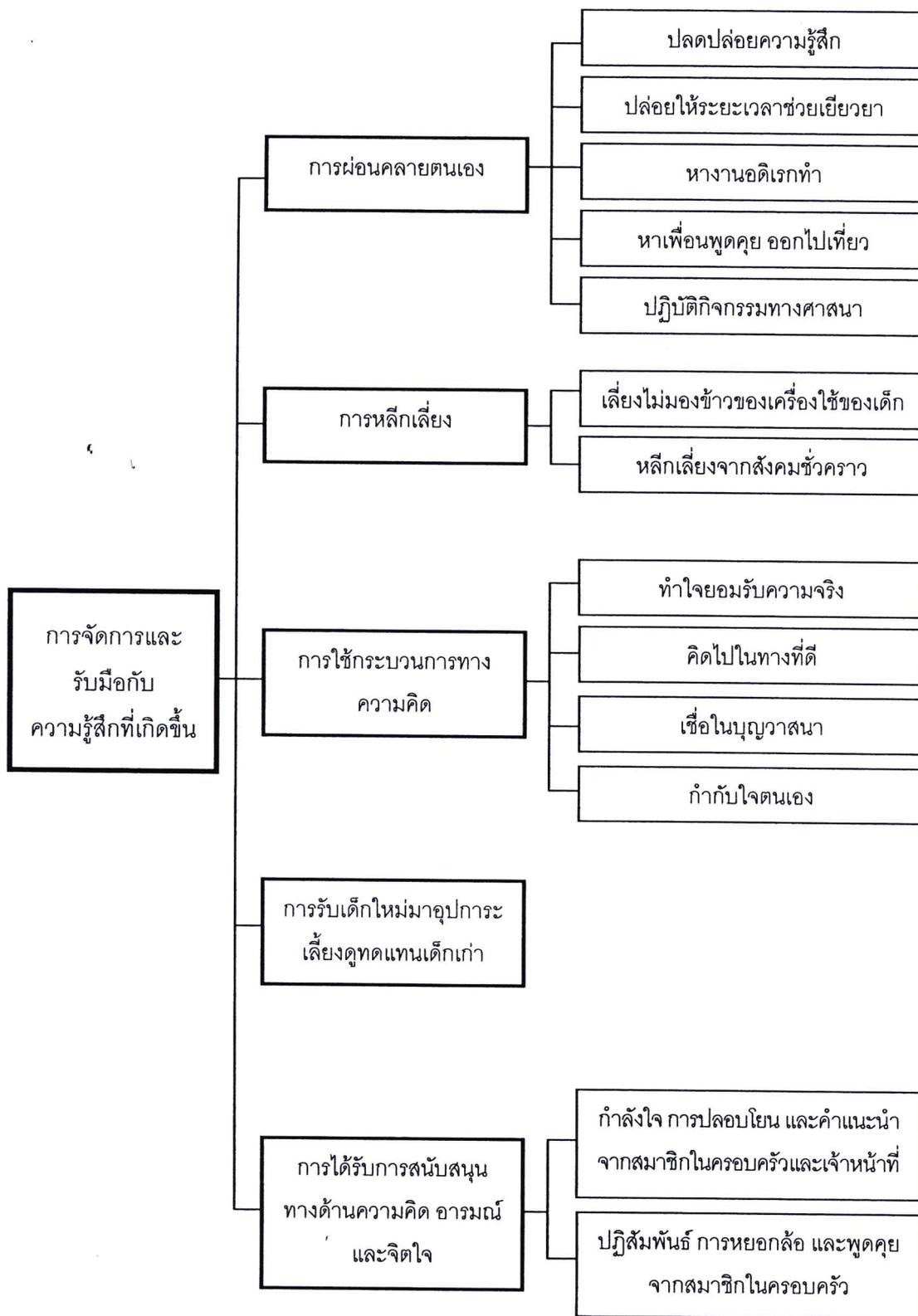
นอกจากนี้ชาวคราวเกี่ยวกับเด็กว่าสามารถเข้ากับครอบครัวบุญธรรมได้หรือไม่นั้น ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มารดาอุปการะเฝ้าติดตามรอฟังข่าวด้วยความเป็นห่วงเป็นใย เพราะการที่เด็กต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวอีกครอบครัวหนึ่งซึ่งไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน ทั้งยังอยู่ต่างที่ต่างแดน การปรับตัวให้เข้ากับพ่อแม่คนใหม่และสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะทำให้เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวของเขาได้อย่างมีความสุข ซึ่งการได้รับข่าวคราวว่าเด็กสามารถเข้ากันได้กับครอบครัวบุญธรรมย่อมส่งผลต่อความรู้สึกของมารดาอุปการะที่จะรู้สึกโล่งใจดีใจ แต่หากเข้ากันไม่ได้ก็จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกในเชิงลบ เช่น เสียใจและเป็นห่วง โดยตราบไต่ที่มารดาอุปการะยังไม่ทราบข่าวก็จะยังไม่หมดห่วง

“ยอมรับว่าห่วง ถ้าดูในรูปถ่ายเด็กเข้าได้ ‘อู๋..ดีใจจังเลยเด็กเข้าได้นะ’... ถ้าเด็กเข้าไม่ได้เนี่ยเราก็นึกอยู่อย่างนั้น นึกเสียใจ ทำไมเด็กยังเข้ากับเขาไม่ได้สักที” (ID 1)

“ดีใจเข้ากับเขาได้ คือหมดห่วงถ้ารู้ข่าว ทุกคนอะพอรู้ข่าวคือหมดห่วงไง ถ้าไม่รู้ข่าวก็ยังไม่ห่วงอยู่อย่างนี้ จะเข้ากับเขาได้ไหมจะดีอะไรใหม่” (ID 2)

3. การจัดการและรับมือกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น

เมื่อช่วงเวลาแห่งการพลัดพรากจากกันของมารดาอุปการะและเด็กได้สร้างความเศร้าโศกเสียใจ เครียด วิตกกังวลและสะเทือนใจให้เกิดขึ้นในใจของมารดาอุปการะเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อที่จะหลีกเลี่ยง “ความทุกข์ใจ” อันเกิดจากการสูญเสียดังกล่าว มารดาอุปการะแต่ละรายจึงมีวิธีการจัดการหรือรับมือกับภาวะอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็น การใช้วิธีการผ่อนคลายตนเอง การหลีกเลี่ยงจากสังคมและการมองข่าวของเครื่องใช้ของเด็ก การใช้กระบวนการทางความคิดในการยอมรับและปลอบใจตนเอง การรับเด็กใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูต่อทันทีเพื่อทดแทนความรู้สึกที่ขาดหายไป และการได้รับการสนับสนุนทางด้านความคิด อารมณ์ และจิตใจจากบุคคลรอบข้าง ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4

การจัดการและรับมือกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น

3.1 การผ่อนคลายตนเอง

การผ่อนคลายตนเองนับเป็นวิธีการเบื้องต้นที่มารดาอุปการะใช้ในการจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกต่างๆที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยวิธีการที่มารดาอุปการะใช้ในการผ่อนคลายตนเองได้แก่ การปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก การปล่อยให้ระยะเวลาช่วยเยียวยา การหางานอดิเรกทำ การหาเพื่อนพูดคุยและออกไปเที่ยว รวมทั้งการใช้การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาเข้ามาช่วยในการผ่อนคลายตนเอง ซึ่งวิธีการต่างๆเหล่านี้ได้ช่วยผ่อนคลายและบรรเทาความเศร้าโศก เสียใจ และคิดถึงที่มีอยู่ภายในใจของมารดาอุปการะให้คลายลงได้ในระดับหนึ่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 ปลดปล่อยความรู้สึก

หลังจากได้ส่งมอบเด็กกลับคืนสู่ครอบครัว มารดาอุปการะได้ปลดปล่อยความรู้สึกเศร้า เสียใจที่เกิดขึ้นผ่านทางน้ำตาและการร้องไห้ โดยในช่วงเวลานั้นสำหรับมารดาอุปการะบางรายแล้วการร้องไห้จะเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการระบายอารมณ์ความรู้สึกเมื่อต้องพลัดพรากจาก “ลูก” อันเป็นที่รัก

“อันนี้คือเรารู้ว่าเขาต้องจากเราไปแล้ว ก็คือว่าไม่มีทางออกตรงไหน
ดีที่สุดแบบ ร้องไห้” (ID 3)

“ก็ร้องไห้ไป... พอสงขึ้นรถแล้วก็เข้าบ้านเลย ร้องไห้จนหลับแทนะ” (ID 2)

ในขณะที่มารดาอุปการะบางรายเลือกที่จะบอกเล่าความรู้สึกต่างๆที่เกิดขึ้นภายในใจของตนให้ผู้อื่นรับฟัง

“ไปคุยกับเพื่อนบ้าน ระบายความรู้สึกให้เขาฟังว่า ‘เนี่ยคิดถึงมัน ไม่
อยากให้ไป คิดถึง’ ” (ID 5)

ผลของการได้บอกเล่าถึงความรู้สึกเศร้า เสียใจและคิดถึงเด็กที่มีอยู่ในใจของตนให้ผู้อื่นรับฟังนั้น ช่วยให้มารดาอุปการะรู้สึกโล่ง โปร่งเบา สบายใจและคลายความโศกเศร้าลงไปได้ ดังคำบอกเล่าของมารดาอุปการะที่ว่า

“มันโล่งนะมันก็โล่งออกไป มันโล่งเหมือนว่าเราระบายออกไป
ความรู้สึกของเรา ระบายให้คนอื่นเขาฟังบ้าง มันโล่ง มันจะโปร่งตัว โปร่ง
หัวใจเรา ความเศร้ามันก็จะหายไป” (ID 5)

3.1.2 ปล່อยให้ระยะเวลาช่วยเยียวยา

ในช่วงแรกๆหลังวันที่ต้องพลัดพรากแยกจาก มารดาอุปการะยังคงอยู่กับความรู้สึกเศร้าเสียใจ คิดถึง กังวลและเป็นห่วงเด็ก ตลอดจนยังไม่สามารถทำใจได้ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป ความรู้สึกต่างๆก็ค่อยๆบรรเทาเบาบางลง โดยผู้ให้ข้อมูลบางรายใช้เวลา 2-3 วันก็สามารถทำใจได้ แต่บางรายก็ใช้ระยะเวลาเป็นเดือนกว่าที่จะตัดใจจากเด็กได้

“จากจริงๆก็ร้องไห้เหมือนกันนะ... แล้วต่อๆมาก็ดีขึ้นมา ใช้เวลาก็ดีขึ้นมากก็ทำใจได้” (ID 4)

“ถามว่าทำใจได้ไหม มันทำใจไม่ได้ แต่ก็ใช้เวลาสักสองสามวันประมาณนี้” (ID 7)

“พอว่านานไปมันก็หายเศร้า แต่ว่าความคิดถึงมันมีอยู่ หายที่เราเศร้า ตอนแรกๆวันแรกๆ จะเศร้า เราจะนั่งนึกถึงเขา เวลานี้เราทำอะไรกัน เวลานี้เราไปไหน ยังไงบ้าง” (ID 1)

“ก็คือคิดถึงเขาอะ แต่ก็คือว่า คือว่ามันน้อยลงกว่าที่เก่าๆ เพราะเขาไปจะเป็นปีแล้วใช่ไหม แต่ก็ยังคิดถึงเขาอยู่” (ID 8)

3.1.3 หางานอดิเรกทำ

หลังจากที่เด็กจากไปกิจวัตรประจำวันที่เคยดูแลเลี้ยงดูเด็กก็ขาดหายไปไม่มีเหมือนเคย ช่วงเวลาว่างจึงเกิดขึ้นมากมายสำหรับมารดาอุปการะ และเพื่อไม่ปล່อยให้ตนเองมีช่วงเวลาว่างที่ต้องนั่งเฉยอยู่คนเดียว หรือจมอยู่กับความคิดความรู้สึก มารดาอุปการะจึงพยายามหางานอดิเรกทำ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานบ้าน เย็บผ้า ทำสวนปลูกต้นไม้ หรือเลี้ยงดูลูกคนใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้การใช้เวลาไปกับการทำงานต่างๆก็ช่วยให้มารดาอุปการะรู้สึกดีขึ้น และลืมคิดถึงเด็กไปได้

“ถ้าเรามีสั่งงานทำตลอด ไม่ปล່อยให้ตัวเราเองนั่งเฉยๆนะ มันก็จะลืมมีงานทำมีนั่นทำนี่ทำ สำหรับตัวบ้านะทำงานนั่นนี่หน่อย กวาดบ้านเช็ดบ้าน ชงนมให้น้อง พาน้องเดินเล่น อาบน้ำป้อนข้าวน้อง ลืม!! มันก็ทำให้หัวใจดีขึ้นมานะ คือว่าเรามีจุดนี้ต้องทำ” (ID 4)

“เราก็อยาไป เรานั่งเฉยไม่ได้ซีไปนั่งเฉยเราก็คิดถึงไซ้ใหม่ นั่งเฉย หา
งานทำซีทำสวนเรา มีสวนเราก็ไปถากหญ้าทำสวนปลูก เรามีเวลาว่างเราก็
ทำสวนทำอะไรของเรา ปลูกต้นหมากกรากไม้ไป” (ID 5)

3.1.4 หาเพื่อนพูดคุย ออกไปเที่ยว

วิธีการผ่อนคลายตนเองอีกวิธีการหนึ่งที่มาตราอุปการะเลือกใช้คือ การหาเพื่อน
พูดคุย และออกไปเที่ยวนอกบ้าน เนื่องจากการอยู่ในบ้านคนเดียวนั้นจะยิ่งทำให้มาตราอุปการะ
ต้องจมอยู่กับความคิด ความรู้สึกเศร้าเสียใจและคิดถึงเด็กมากขึ้นเรื่อยๆ มาตราอุปการะบางราย
จึงได้ชักชวนเพื่อนบ้านออกมานั่งพูดคุยกัน เพื่อให้ลืมความคิดความรู้สึกเหล่านั้นไปชั่วคราว

“ชวนคนข้างบ้านมานั่งกันตรงนี้ มานั่งคุยกันนั่งดูหนังดูนี้เพื่อให้ลืมไป
ไง ถ้าเราไปอยู่คนเดียวมันก็ยิ่งคิดใหญ่ไซ้ใหม่ ไปนั่งอยู่คนเดียวก็เหมือนเราก็
จมอยู่กับความคิดอยู่อย่างนั้น” (ID 5)

“ประมาณบ่ายสามโมงพ็ก็ออกจากบ้าน เดินไปหาเพื่อนคุยอะไร
อย่างเนี่ยคือให้ลืมตรงนี้สักพักหนึ่ง คือว่าถ้าอยู่แล้วมันก็ทำใจไม่ได้ มันก็จะวน
อยู่ในบ้านเรา” (ID 3)

ในขณะที่บางรายได้ใช้โอกาสในช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการดูแลเด็กไปเที่ยวพักผ่อน
กับเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องต่างจังหวัด ซึ่งการออกไปเที่ยวกับคนจำนวนมากนั้นทำให้มาตรา
อุปการะรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจและโล่งใจมากขึ้น

“พอดีจังหวัดวันนั้นกล้วยหอม (นามสมมติ) ไป เขาก็ชวนไปเที่ยว
ทะเลมันก็เลยได้จังหวัด ฝากกล้วยหอมไปวันนี้ รุ่งขึ้นเราไปกับเขา... มันก็โล่ง
ไปหน่อย... ไปกับคนเยอะ เขาพาไปเที่ยวมันก็สบายใจขึ้น” (ID 5)

ทั้งนี้พบว่าหลังจากที่มาตราอุปการะได้ออกจากบ้านไปเที่ยวพักผ่อน เพื่อผ่อนคลาย
ตนเองจนรู้สึกดีขึ้นแล้วนั้น พอถึงเวลาที่ต้องกลับเข้ามาที่บ้าน ความรู้สึกเจ็บเหงาและคิดถึง
เด็กก็ได้หวนกลับมาอีกครั้ง เมื่อมาตราอุปการะต้องอยู่และพบเห็นบรรยากาศเดิมที่เคยมีเด็กอยู่
แต่ตอนนี้กลับไม่มีเด็กมาเล่นหรือส่งเสียงร้องเหมือนเช่นเคย

“พอกลับมาจากไหนเนี่ย สมมติถึงเดินออกไปนอกบ้านคลายได้
แป๊บหนึ่ง พอกลับมาก็มาเจออีกอะ” (ID 3)

“วันนั้นมันไม่เหมือนเดิม เราก็ต้องออกไป ไปเดิน ไปห้างแมคโคร แล้วก็กลับมา กลับมาก็คิดถึงอีกอะเพราะยังไปแมคโครก็คิดถึงว่าเคยพาเขา เข้าไปอยู่ในรถเซ็น” (ID 1)

“คือจะไม่อยู่บ้านอะ ออกไปทางนู้นออกไปทางนี้ เหมือนๆทำใจไม่ได้ เพราะเราอยู่เราเคยได้ยินเสียง เคยเล่นเคยอะไรอย่างนี้ เราก็ออกไปนู่นไปนี่ ไปนี่ไปนั่น พอเข้าบ้านมันก็เจียบมันก็หงอยเหงา” (ID 2)

3.1.5 ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา

การผ่อนคลายตนเองโดยอาศัยการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ หรือทำละหมาดในศาสนาอิสลามก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งซึ่งช่วยให้มารดาอุปการะได้ผ่อนคลายจากอารมณ์ความรู้สึกและหยุดความคิดวอกวนที่มีอยู่ในใจลงได้ ดังคำกล่าวของมารดาอุปการะต่อไปนี้

“บางทีที่ก็อาจจะสวดมนต์อะไร ทำแบบผ่อนคลาย ก็ต้องช่วยเหลือตัวเอง” (ID 3)

“อีกอย่างศาสนาอิสลามเขาจะมีเวลาทำภารกิจใช้ใหม่ 5 เวลา บางทีถึงเวลาไปทำมันก็จะหยุดตรงนั้นได้” (ID 7)

3.2 การหลีกเลี่ยง

เมื่อภาพความทรงจำต่างๆเกี่ยวกับเด็กยังคงชัดเจนอยู่ในความรู้สึกของมารดาอุปการะ ทำให้ทุกครั้งที่มารดาอุปการะต้องอยู่ในสถานที่และบรรยากาศแบบเดิมๆที่เคยมีเด็กอยู่ หรือได้พบเห็นสิ่งของที่เด็กเคยใช้เคยเล่นมาก่อน จังหวะที่จะคิดถึงเด็กและเกิดความรู้สึกเศร้าสะเทือนใจไม่ได้ด้วยเหตุนี้มารดาอุปการะบางส่วนจึงเลือกใช้วิธีการหลีกเลี่ยงจากสิ่งของ ผู้คนหรือสถานที่ที่จะกระตุ้นเตือนให้เธอเกิดความคิดถึงเด็กขึ้นมาอีกครั้ง

3.2.1 เลี่ยงไม่มองข้าวของเครื่องใช้ของเด็ก

เมื่อทุกครั้งที่มารดาอุปการะได้เห็นข้าวของเครื่องใช้ของเด็กที่ยังคงมีหลงเหลือไว้ให้ดูต่างหน้า ความรู้สึกเศร้าเสียใจและนึกถึงเด็กจึงเกิดขึ้นทุกครั้งที่ได้พบเห็น และเพื่อป้องกันความเศร้าเสียใจที่จะต้องเกิดขึ้น มารดาอุปการะจึงพยายามเลี่ยงที่จะไม่มองดูข้าวของเครื่องใช้ต่างๆของเด็ก โดยได้เก็บเสื้อผ้าและของเล่นทั้งหมดของเด็กใส่ตู้หรือปิดคลุมไว้ให้มิดชิด

“อย่างเสื้อผ้าของอิมเอม (นามสมมติ) นี้เราจะไม่มองไม่อะไรเลย ถ้าเรายิ่งไปมองเรายังเศร้าเข้าไปอีก อยากจะให้เขาเอาไปให้หมดเลย เสื้อผ้าอะไร เขาเอาไปตั้งหลายวันยังไม่เก็บเสื้อผ้าเลย พี่ไม่เก็บ ตอนแรกก็เขavnไว้ไม่มองไม่อะไร” (ID 1)

“จะเก็บเสื้อผ้าเขาทั้งหมดเก็บเลยใส่ตู้ไปเลย ไม่มีเสื้อผ้าไม่มีของเล่นเขา ไม่มีไว้ให้เห็นเลย ก็คือจะเหลือแต่เปล พี่จะเก็บตรงนั้นไปเลย” (ID 3)

ขณะที่มารดาอุปการะบางรายก็เลือกที่จะไม่ซื้ออาหารที่เด็กชอบ มารับประทานในช่วงเวลานั้น เพราะเมื่อซื้อมาก็จะต้องคิดถึงเด็กอีก

“แล้วลูกเราเขาชอบอะไรนะ เราก็จะไม่ซื้อของพวกนี้มาเลย พอซื้อแล้วน้ำตาร่วงไง เขาต้องกิน ชอบกินอันนี้ ชอบกินอันนี้เราก็จะไม่ซื้อ ก็จะ เป็นอยู่พักนึง” (ID 9)

3.2.2 หลีกเลี้ยงจากสังคมชั่วคราว

มารดาอุปการะบางรายเลือกที่จะเก็บตัวอยู่ในบ้านเพื่อหลีกเลี้ยงจากสังคมชั่วคราว เพราะไม่ต้องการออกมาพบผู้คนและยังไม่พร้อมที่จะตอบคำถามหรือบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก เนื่องจากพวกเขายังไม่สามารถทำใจยอมรับกับการจากไปของเด็กได้

“ก็เหมือนแบบไม่อยากออกมาเจอใครทั้งสิ้น อยากอยู่แต่ในบ้านอะไรอย่างนี้ เหมือนก็กลายเป็นคนที่แบบเศร้าซึมอะเนอะ กลายเป็นคนที่ไม่อยากพูดไม่อยากรำเริง” (ID 9)

“จะไม่คนเห็นหน้าเลย ถ้าคนเห็นหน้าแล้วคนจะถามว่าเด็กไปไหน เราตอบไม่ได้ เรายอมรับว่า เสียงสิ้น เขาจะถามว่าเด็กไปหรือยัง เด็กอยู่ไหม บางทีเดินเข้าบ้านเลย พอรู้ว่าผู้หญิงคนนี้จะต้องถาม... เราคิดว่าเราทำใจไม่ได้ คือตอบเขาแล้วเราก็หนีเลย คือว่าไม่ให้มาถามเราอีกว่ายังไง” (ID 1)

เช่นเดียวกับมารดาอุปการะอีกรายที่เมื่อถึงกำหนด “วันแม่เยี่ยมลูก” เธอก็เกิดความรู้สึกไม่อยากไปและขอไม่ไปที่มูลนิธิในช่วงเวลาที่เด็กเพิ่งจากไปได้ไม่นานนี้ ทั้งที่ปกติแล้วเธอมีภาระหน้าที่ที่จะต้องนำเด็กในความอุปการะไปที่มูลนิธิในวันดังกล่าวเพื่อให้มารดาที่แท้จริงได้พบหน้าลูก แต่ด้วยความที่เธอยังไม่อาจลืมภาพของเด็กในวันที่จากไปได้ เธอจึงไม่ต้องการที่จะ

กลับไปเห็นสถานที่นั้นอีกในช่วงเวลานี้ ด้วยเพราะกลัวอดไม่ได้ที่จะต้องร้องไห้และเสียน้ำตาให้กับความคิดถึงเด็กอีกครั้ง

“เชื่อเปล่าไม่ยากไปมูลนิธิอะ เดี่ยวไปเห็นสภาพวันนั้น เรานั่งคุย
ห้องนั้นกับไอ้หนูอะไรอย่างนี้แล้วว่าเขาอุ้มเดินผ่านเราไปเรานั่งอยู่ ก็เลยบอก
ไม่ไปอะ ไปแล้วก็อดไม่ได้ ร้องไห้อีก” (ID 8)

3.3 การใช้กระบวนการทางความคิด

มารดาอุปการะได้ใช้กระบวนการทางความคิดในการ “ยอมรับ” และ “ปลอบใจ” ตนเอง โดยทำใจยอมรับความจริงที่ต้องพลัดพรากแยกจาก คิดไปในทางที่ดีว่าเด็กไปสบายและได้ดี อาศัยความเชื่อในเรื่องบุญวาสนาในการทำความเข้าใจและยอมรับกับการจากไปของเด็ก รวมทั้งพยายามกำกับและระงับใจตนเองไม่ให้จมอยู่กับความเศร้าเสียใจมากเกินไป

3.3.1 ทำใจยอมรับความจริง

ความจริงประการหนึ่งที่มารดาอุปการะต้องยอมรับก็คือ เด็กที่ตนรับมาอุปการะเลี้ยงดูนั้นจะไม่ได้อยู่กับตนไปตลอดอย่างไรแล้ววันหนึ่งพวกเขาต้องจากไป โดยเด็กบางคนอาจได้กลับคืนสู่ครอบครัวที่แท้จริงของเขา หรือบางคนก็อาจจะมีครอบครัวบุญธรรมมาขอรับไปเลี้ยงดู ซึ่งมารดาอุปการะได้พยายามเตรียมใจและทำใจ โดยคิดและเฝ้าบอกรับกับตนเองอยู่เสมอว่าอีกไม่นานเด็กก็ต้องกลับไปอยู่กับครอบครัวของเขา ในเมื่อพวกเขาถูกลูกเขามาเลี้ยงอย่างไรแล้วเขาก็ต้องมาเอาของเขาคืนไป

“พี่ก็ทำใจของพี่เองไปคือบอกตัวเองว่าเออ..เดี๋ยวเขาไปแล้วนะ ไปอยู่
กับแม่เขาไป” (ID 3)

“แต่พอมาคิดซะว่า เลี้ยงลูกเขาเขาก็ต้องเอาไปหรืออะไรอย่างนี้ ก็
เลยทำใจได้” (ID 9)

“ก็เหมือนว่าเราก็ปลอบใจตัวเองว่ามันลูกของเขานะ ไม่ใช่ลูกของเรา
เหมือนว่ามาแบบให้ความอบอุ่นเฉยๆ บอกตลอดเวลานะ” (ID 2)

“เพราะว่าเราคือคนรับจ้างเขาเลี้ยงนะ รับจ้างเขา เขาต้องเอาของเขา
กลับดี” (ID 6)

โดยก่อนที่จะถึงช่วงเวลาของการแยกจากมารดาอุปการะมีหน้าที่ที่จะต้องเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะพบกับช่วงเวลานั้นด้วยการพูดบอกให้เด็กฟังทุกๆวันว่าเธอไม่ใช่ “แม่” ของเขา และวันหนึ่ง “ลูก” ก็ต้องกลับไปอยู่กับครอบครัวที่แท้จริงหรือครอบครัวบุญธรรม ซึ่งการที่เธอได้พูดบอกกับเด็กเช่นนั้นทำให้เธอเหมือนได้เตือนตนเองไปด้วยว่าเด็กไม่ใช่ลูกของเธอ และแม้ว่าวิธีการนี้จะไม่สามารถทำให้เธอทำใจได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่อย่างน้อยก็ช่วยให้เธอสามารถจัดการและรับมือกับการแยกจากที่กำลังจะมาถึงได้ดีขึ้น

“ก็ทำใจ ก็เหมือนที่บอกว่าต้องทำใจ คือเราได้บอกกับเด็กด้วย ได้บอกทุกวันๆเราก็เอ้อค่อยๆตื่นขึ้นมา จากที่ใจหายเยาะๆ เหมือนพูดอะไรซ้ำๆ เราก็ได้เตือนตัวเองไว้ด้วยว่าเออ...เขาไม่ใช่ของเรานะ แต่ก็มันก็ไม่ได้อร้อยเปอร์เซ็นต์อะนะ พี่ก็จะแบบร้องไห้ทุกครั้ง แต่มันก็ดี มันได้พูด ยังเบาลง”

(ID 3)

3.3.2 คิดไปในทางที่ดี

ทุกครั้งที่เกิดจากไป มารดาอุปการะพยายามคิดไปในทางที่ดีว่าเด็กไปสบาย ไปดี มีอนาคต และมีคนรักคนดูแลเอาใจใส่

“บางครั้งเรานึกว่า เออ...มันไปสบายนะเนี่ย นึกตลอดเวลาคือมันไปสบาย ถ้าอยู่ที่นี้มันก็ลำบากอะเนอะ”

(ID 2)

“ใจหนึ่งก็คิดถึง อีกใจหนึ่งก็...เขาไปดีอะ คิดว่าเขาไปดี อยู่กับที่พ่อแม่ เขาขอไปเป็นลูก เขาคงจะส่งให้เรียนดีๆทำอะไรดีๆนะ ทำสิ่งดีๆ”

(ID 1)

“ทางนั้นเขาคงรักจริงอย่างนั้นอย่างนี้ก็คิดไปในทางที่ดีๆอะนะ เขาคงรักของเขาเป็นลูก เขาไม่มีลูก เขาต้องรักเขามาก”

(ID 6)

ความพยายามคิดไปในทางที่ดีเหล่านั้น ดูจะเป็นการปลอบใจตัวเองได้ดีที่สุดอย่างหนึ่งเมื่อเด็กต้องจากไป และส่งผลให้มารดาอุปการะรู้สึกสบายใจ ใจดีขึ้นขึ้นมา ตลอดจนสามารถคลายความเศร้าโศก หยุดคิดกังวลและเป็นห่วงเด็กลงไปได้

“บางทีก็คิดว่า ‘เขาต้องทำดีกว่าเราซิมันเลือดเนื้อของเขาเนะ ต้องดีกว่าซิ’ อะอย่างนี้ก็สบายใจ ตื่นไปอีก ใจคอเราก็ ตื่น ไปอีกหน่อย แล้วก็คิดคิดทางที่ดีก่อน”

(ID 6)

“พอนึกอีกทีปลอบใจตัวเอง ‘เอ่อ!! อิมเอม (นามสมมติ) ไปดีนะ มีครอบครัวที่ดีนะ’ ก็เลยหยุดเศร้า หยุดนึก ‘อิมเอมดีมาก อิมเอมได้ครอบครัว’ พี่นึกอย่างนี้นะนึกให้สบายใจ”

“ทีนี้เราก็ปลอบใจตัวเองว่าอิมเอมไปได้ดี ไปอยู่กับคนที่เขารัก ใจเราก็ค่อยยังชั่วหน่อย ดีใจขึ้นมาหน่อย ยิ้ม ยิ้ม ยิ้มในใจอยู่คนเดียว อิมเอมโชคดีนะ ขนาดมองไม่เห็นยังมีครอบครัวอุปการะรับเป็นลูก โอ้!! โชคดีที่ไม่ไปเจอบ้านปากเกร็ดนอนช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ใครช่วยเหลือตัวเองได้ก็ไป ก็ใจดีขึ้นมาหน่อย ดีใจขึ้นมาหน่อย เนี่ยปลอบใจตัวเองอย่างนี้ละ” (ID 1)

และเมื่อคิดแล้วว่าเด็กได้ไปสบาย ดังนั้นสิ่งที่พวกเธอควรทำมากกว่าการมานั่งเศร้าเสียใจกับการจากไปของเด็กก็คือ การดีใจกับเด็ก และยินดีให้เขาจากไป

“ก็ดีแล้วแหละเขาไปสบายเราก็ดีใจกับเขาด้วย มัวมาเสียใจมันก็แค่นั้นอะนะ เพราะเขาก็ไปแล้ว เราก็ต้องดีใจกับเขา ให้เขาไป” (ID 5)

3.3.3 เชื่อในบุญวาสนา

มารดาอุปการะบางรายได้อาศัยความเชื่อในเรื่องบุญวาสนามาเป็นคำอธิบายในการปลอบใจตนเอง โดยพยายามทำความเข้าใจและยอมรับกับการจากไปของเด็ก ผ่านความคิดที่ว่าเธอและเด็กทำบุญร่วมกันมาเพียงเท่านี้ ทำให้มีวาสนาที่จะได้อยู่ร่วมกันแค่นี้

“ความรู้สึกก็คิด คิดว่าเออ... เราไม่ได้เจอกับลูกอีกแล้วนะ เราทำบุญกันมาแค่นี้ ว่ากันนะ ก็บอกกับพ่อบ้านอะ ทำบุญร่วมกันมาแค่นี้” (ID 4)

“เราคิดเลยว่าเขาไม่ใช่ลูกนะเขาอยู่กับเราเราทำให้ดีที่สุด นี่คือดีที่สุดของเราแล้วเราทำได้แค่นี้ เขาอยู่กับเราได้แค่นี้ มีวาสนากับเราแค่นี้” (ID 7)

นอกจากนี้มารดาอุปการะยังได้ใช้ความคิดความเชื่อในเรื่องบุญวาสนานี้ ในการผ่อนคลายความห่วงกังวลในเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กเมื่อต้องจากไป เนื่องจากเธอเองไม่สามารถที่จะรับรู้หรือมองเห็นความเป็นไปและความเป็นอยู่ของเด็กได้เหมือนเคย เธอจึงคิดว่าเมื่อเด็กจากไปแล้วเด็กจะเป็นอย่างไรก็คงต้องสุดแท้แต่บุญวาสนาของเด็กเอง

“ก็ครั้งแรกก็ห่วงใยเหมือนกันนะ ว่าลูกจะไปกินยังไหนนอน ได้นอนยังงี้ ได้นอนเปลหรือเปล่านั้นได้ไปนอนกับผ่านวมกับพินก็มีกังวลเหมือนกัน

นะว่าได้เวลาจะได้กินหรือเปล่านั้นก็มานั่งนึกๆนึกกังวลเหมือนกัน แต่แล้วก็อือ
... แล้วแต่บุญแล้วแต่วาสนานะลูกก็มานึก” (ID 4)

3.3.4 กำกับใจตนเอง

เมื่อเด็กจากไปภาวะอารมณ์ความรู้สึกต่างๆเกิดขึ้นในใจของมารดาอุปการะ
มากมาย ซึ่งหากมารดาอุปการะปล่อยตนเองให้ไหลไปตามอารมณ์ความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจนั้นก็
อาจทำให้เธอต้องล้มป่วยและไม่สบายได้ ดังนั้นเมื่อมารดาอุปการะเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง
แล้วว่าสิ่งที่เธอกำลังเป็นอยู่นี้ไม่ดีต่อตัวเธอเอง เธอจึงพยายามที่จะกำกับและระงับใจตนเองไม่ให้
จมอยู่กับความเศร้าเสียใจมากเกินไป

“พ่อก็นึกถึงตัวว่ามันเกิดอะไรขึ้น มันไม่ใช่แล้วนะ มันใช่ใหม่อะไรอย่าง
นี้ ก็มานั่งคิด” (ID 7)

“ปากก็จะระงับตัวเองบ้างนะ บางครั้งเราร้องมากๆก็จะถอนใจว่าเออ
ตัดใจซะ ถ้าเราร้องมากเราเครียดมากความดันเราจะขึ้น ก็ตัดใจ” (ID 8)

นอกจากนี้มารดาอุปการะบางรายยังคิดว่าการที่เธอจะสามารถทำใจยอมรับกับ
การพลัดพรากและการจากไปของเด็กได้หรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับตัวเธอเองเป็นสำคัญ

“ตอนนี้ตอนทำใจได้ไม่ได้มันขึ้นอยู่กับเราเอง” (ID 6)

3.4 การรับเด็กใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูทดแทนเด็กเก่า

การรับเด็กใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูนับเป็นวิธีการจัดการและรับมือกับอารมณ์ความรู้สึกที่
มารดาอุปการะนิยมใช้มากที่สุด เนื่องจากเมื่อเด็กจากไปแล้วมารดาอุปการะจะรู้สึกว่ามีบางสิ่ง
บางอย่างในชีวิตของพวกเขาได้ขาดหายไป การรับเด็กใหม่มาอุปการะจึงเป็นเหมือนการทดแทน
ความรู้สึกเหงาว่างเปล่าที่เกิดขึ้นในใจ และเป็นการลดความเป็นห่วงกังวล คิดถึงเด็กที่เพิ่งจากไป
เนื่องจากมารดาอุปการะจะต้องหันมาทุ่มเทดูแลเด็กคนใหม่ ซึ่งหากมารดาอุปการะยังไม่มีเด็กใหม่
มาทดแทนเด็กเก่า เธอเองจะยังคงต้องเหงา อาลัยอาวรณ์คิดถึงและไม่สามารถทำใจได้

“ถ้าถามว่าถ้าไม่มีเจ้าเด็กพวกนี้อยู่นี่ ถ้าเขาไปแล้วเราทำใจได้ไหม
ยากนะ เพราะมันไม่มีอะไรมาทดแทน ถ้าเจ้าหน้าที่เอาเด็กมาให้ช้าและยังไม่

มีมาเลยเนี่ย สว่ามันขาดอะไรไปสักอย่าง คือเราอยู่จนชินว่ามีเด็กอยู่กับเรา พอมันไม่มี มันเหงาๆเนอะ” (ID 7)

“มีคนใหม่มาแทน เราก็รู้สึกดี เหมือนว่าคนนั้นไปคนนั้นมา เราก็รู้สึกว่าเหมือนมันไม่ขาดอะไรไปนะ” (ID 2)

“ถ้าหากไม่เอาเด็กลง เราจะคิด ถ้าเอาเด็กลงเลยเราก็จะมาพัวพันอยู่กับเด็กคนนี้ เราก็จะไม่นึกถึงน้องนุช (นามสมมติ)” (ID 8)

“ตอนนี้ปากก็คลายคิดถึงได้บ้างนะเพราะว่าในครอบครัวเราก็จะมีน้องอ้อม (นามสมมติ) แทน”

“ตอนนี้ก็ลืมๆเพราะว่ามีน้องอ้อม (นามสมมติ) ผูกพันหัวใจเราอยู่ เพราะว่าเข้าขึ้นมาเราก็มีภาระต้องดูแลน้องอ้อมต่อไป ก็พอตัดใจได้บ้าง” (ID 4)

หากเด็กจากไปแล้ว มารดาอุปการะได้รับเด็กคนใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูต่อทันทีเธอก็จะรู้สึกดี หายเหงา แต่หากต้องเว้นช่วงไปเป็นอาทิตย์หรือเป็นเดือนเธอก็จะอดรันทนไม่ได้ที่จะต้องทวงถามกับทางมูลนิธิว่าเมื่อใดเธอจะได้เลี้ยงดูลูกคนใหม่ ทั้งนี้เนื่องจกมารดาอุปการะเองไม่ต้องการให้ช่วงเวลาแห่งความเจ็บเหงา ว่างเปล่าและอาลัยอาวรณ์นั้นเกิดขึ้นกับเธอยาวนานนัก

“แต่ถ้ามีเด็กมาแทนไปเข้าเย็นมาอย่างเนี่ยเออโอเค ไม่เท่าไรอันนั้น แต่ถ้าหายไปแล้วอาทิตย์หนึ่งเดือนหนึ่งนั่นรู้สึกมันนาน เราก็จะโท่ ‘ที่เมื่อไรจะมีเด็ก’ ” (ID 7)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการรับเด็กใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูทดแทนเด็กเก่านั้นจะสามารถแบ่งเบาและคลายความรู้สึกคิดถึง เหงาและว่างเปล่าในใจของมารดาอุปการะลงไปได้ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า “ลูกคนใหม่” ที่ได้ก้าวเข้ามาในชีวิตจะทำให้พวกเขาลืม “ลูกคนเก่า” ไปได้ ในเมื่อความผูกพันกับลูกคนเดิมยังคงมีอยู่เต็มหัวใจ

“พอดีเขาก็เอามาให้อาทิตย์หนึ่ง ก็มีเหมือนมีสิ่งทดแทนมากก็เบาไปหน่อย แต่ก็ไม่ลืมนะ ไม่ใช่ว่าเออ...มีเด็กคนนั้นมาแล้วลืมเด็กคนนั้น ไม่ลืมหรอก จำได้หมด” (ID 3)

“แต่ถ้าถามว่า ถ้าเอาคนใหม่มาให้แล้วคนเก่าเนี่ยเราจะลืมเลยไหม ไม่ลืมเลยก็ยังคิดถึงคนเก่าอยู่ คนใหม่ก็ยังเฉยๆอยู่นะบอกตรงๆ คนใหม่ยังเฉยๆอยู่ เหมือนความผูกพันของเรายังอยู่ที่คนเก่าอยู่ ยังรัก บางทีเรียกอะ เรียกชื่อคนเก่า บางทีเรียกยังเหมือนเรียกผิด ใจเรายังอยู่กับเขา” (ID 9)

ทุกครั้งที่เด็กจากไปความรู้สึกเหงา ว่างเปล่าเหมือนบางสิ่งบางอย่างขาดหายไปได้เกิดขึ้นซ้ำๆ และทุกครั้งมารดาอุปการะก็จะต้องขอรับเด็กคนใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูต่อเพื่อชดเชยและทดแทนความรู้สึกที่ขาดหายไปในันเสมอ ด้วยวิถีทางเช่นนี้จึงกลายเป็นเหมือนวงจรชีวิตของมารดาอุปการะที่พอเด็กจากไปก็ต้องหาเด็กคนใหม่มาทดแทนไปเรื่อยๆ อันเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มารดาอุปการะบางรายตัดสินใจรับเด็กมาอุปการะเลี้ยงดูต่อเรื่อยมา

“มันเป็นการผูกผันอะ ได้เลี้ยงเด็กคนนี้ พอเด็กไปกับครอบครัวต่างประเทศก็คือแบบมันเหมือนขาดอะไรไปอะ เราก็เลยอยากจะทำเอาเด็กคนใหม่มาเลี้ยงต่อไปอีก เหมือนเป็นสายใยเวียน วงเวียนอะ” (ID 2)

“เหตุผลที่พี่เลี้ยงต่อมาเรื่อยๆก็คือแบบเนี่ย คือเอาคนนั้นมาทดแทนคนนี้ไปเรื่อยๆ” (ID 3)

3.5 การได้รับการสนับสนุนทางด้านความคิด อารมณ์และจิตใจ

กำลังใจ การปลอบโยน และคำแนะนำจากสมาชิกในครอบครัวและเจ้าหน้าที่ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ การหยอกล้อและพูดคุยของลูกหลาน นับเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมจากภายนอกที่ช่วยเสริมให้มารดาอุปการะสามารถจัดการและรับมือกับอารมณ์ ความรู้สึกได้ดีขึ้น

3.5.1 กำลังใจ การปลอบโยน และคำแนะนำจากสมาชิกในครอบครัวและเจ้าหน้าที่

เมื่อหัวใจของมารดาอุปการะเต็มไปด้วยความเจ็บปวด สะเทือนใจ เมื่อต้องพลัดพรากจากเด็ก คำปลอบประโลมจากบุคคลในครอบครัว เช่นสามี หรือมารดาของมารดาอุปการะเอง จึงเป็นเหมือนการเติมพลังและกำลังใจให้กับมารดาอุปการะได้รู้สึกดีและผ่อนคลาย

“วันนั้นไปหาแม่ที่บ้านแม่ก็พูดปดใจว่า ‘ลูกของเขาเขาก็ต้องเอาไปชิลูก’ เราก็จริงเนอะ ลูกของเขาเขาก็ต้องเอาไป มีแม่พูดดีปดใจให้กำลังใจก็ดีขึ้นมา” (ID 4)

“อันนี้พ่อเขาส่งขึ้นรถ พ่อเขาก็ไม่ไฉนอะไร แม่มีมันไปแล้ว แม่มีก็ทำใจ แม่ปดใจพ่อ พ่อปดใจแม่ แต่ไอ้พ่อมันก็ทำใจไม่ได้นะ” (ID 2)

นอกจากกำลังใจและคำปดใจแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่มีมารดาอุปการะมักจะได้รับเสมอก็คือ คำแนะนำจากบุคคลใกล้ชิดที่เฝ้าบอกให้มารดาอุปการะต้องทำใจ ตัดใจ และอย่าคิดมาก ด้วยเพราะเป็นห่วงเป็นใยในสุขภาพร่างกายของมารดาอุปการะ

“พอเวลานั้นก็คนนั้นคนนี่เขาก็จะปดใจ ไปเลย ไปเลย เขาไปสบายอย่าไปคิดมากเลย เดี่ยวตัวเราก็ไฉนหมด ก็ค่อยๆไฉนไป” (ID 9)

“คนแถวบ้าน บางที่แฟนบ้าง ลูกบ้างเขาก็จะบอกว่าต้องทำใจนะ อย่าไปคิดถึงเขา เดี่ยวเป็นไรขึ้นมาลำบาก” (ID 8)

ด้วยความที่ไม่ต้องการเห็นและไม่อาจทนเห็นมารดาอุปการะต้องเจ็บปวด เศร้าเสียใจและตกอยู่ในสภาพที่ทุกข์ทรมานเช่นนี้ มารดาอุปการะบางรายจึงได้รับคำแนะนำจากลูกและสามีให้เลิกเลี้ยงเด็กเสีย หากว่าเธอไม่สามารถทำใจได้

“นี่ลูกๆมันก็ยังบอกว่า ‘นี่ถ้าแม่ แม่เลี้ยงตัดใจไม่ได้แม่ก็อย่าเลี้ยง แม่อย่าเลี้ยง เลี้ยงแล้วแม่ก็ร้อง’ ” (ID 8)

“คนไม่ได้กินอะไรเนอะมันก็แบบอิดโรยอะไรๆอย่างนี้ แฟนเราก็บอกถ้าอย่างนั้นก็อย่าเลี้ยงสิ ถ้าเป็นอย่างนี้ก็อย่างเลี้ยงบอกอย่างนี้” (ID 9)

ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเองก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่คอยปดใจ ให้กำลังใจและให้คำแนะนำแก่มารดาอุปการะเสมอว่าเด็กไปสบาย ไม่ต้องคิดมาก ให้ทำใจดีๆ และอย่าไปร้องไห้

“มูลนิธิเขาก็จะปดใจอยู่เรื่อยๆนะว่า เขาไปสบายนะ อย่าไปร้องไห้ มาก พี่ไม่อยากเห็นเธอร้องไห้” (ID 9)

“เขาไปสบายแล้วตัวเองไม่ต้องไปคิดถึงเขา’ อะไรอย่างนี้ เขาก็จะ
พูดปลอบใจ” (ID 8)

หลังจากที่ได้ส่งมอบเด็กกลับคืนไปแล้ว เมื่อมารดาอุปการะมีเจ้าหน้าที่คอย
สอบถามข่าวคราวความรู้สึกด้วยความเป็นห่วง เธอจึงรู้สึกว่ตนเอง “ไม่ถูกทอดทิ้ง”

“น้องไอ้ (นามสมมติ) อะถามว่าเออ...หวาน (นามสมมติ) เป็นไงบ้าง
หวานสบายดีรึยัง คอยถามข่าวก็เรียกว่าเขาไม่ทอดทิ้งหวานดีกว่า เขาจะ
คอยถาม คอยโทรถามว่าหวานเป็นไงมั่งจิตใจสบายดีรึยัง บอกหวานก็
สบายดีแล้วนะทั้งครอบครัวแหละ ไม่ต้องเป็นห่วงหวาน” (ID 4)

ขณะที่มารดาอุปการะอีกรายมีความต้องการและปรารถนาที่อยากจะให้เจ้าหน้าที่
ช่วยเหลือ สนับสนุนดูแลและฟื้นฟูทางด้านจิตใจให้แก่พวกเธอเพิ่มเติม นอกเหนือจากการที่พวก
เธอได้ดูแลสภาพจิตใจและจัดการรับมือกับการพลัดพรากที่เกิดขึ้นด้วยตัวเองแล้ว

“อยากให้ม่มีแบบอะไรที่ว่า แบบการดูแลทางด้านจิตใจการพูดการ
อะไรสักอย่าง แต่บางคนเขาก็ไม่รู้เขาทำอย่างนี้เขาทำเป็นหน้าที่ของเขา
เปล่า เขาจะม่มีการฟื้นฟูสภาพจิตใจใครทั้งนั้น คือว่าโอเคเรายอมรับ ยอม
เซ็นต์เลี้ยงเด็กก็คือเลี้ยงไป สภาพจิตใจก็คือรู้ว่าไม่ใช่เด็กไม่ใช่ลูกเราแค่นี้เอง
ก็คือทุกอย่างเราต้องทำของเราเองหมด” (ID 3)

เช่นเดียวกับมารดาอุปการะรายหนึ่งที่ได้บอกเล่าถึงความปรารถนาที่ซ่อนอยู่
ภายในใจของเธอว่าอยากจะให้เจ้าหน้าที่เข้าใจ เห็นใจในความรู้สึกของพวกเธอที่ต้องร้องไห้เสียใจ
เสียน้ำตาให้กับการจากไปของเด็ก ซึ่งบางครั้งเธอเองก็ม่ม่ั่นใจและไม่ม่ม่ั่นใจว่าแท้จริงแล้ว
เจ้าหน้าที่จะรู้สึกและเข้าใจพวกเธอว่าอย่างไร

“อยากรู้ว่าเขาสงสารพวกเลี้ยงเด็กใหม่อยากจจะรู้ แต่เขาก็เห็นน้ำตา
พวกเรา แต่พวกเราม่ได้บ่นน้ำตาหรือว่าไร ความรู้สึกที่บางที่เขาถามมาแต่
ละคำเนี่ย บางทีเราจจะตอบเนี่ยใจสั้นนะ เสียงสั้นออกมา เรายอมรับว่าเรา
ร้องไห้... เราเลี้ยงเด็กให้เขาเนี่ย นักสังคมฯเนี่ยเขามีความรู้สึกสงสารพวกเรา
บ้างรึเปล่าม่รู้เนอะ สงสารว่าเขาเอาเด็กไปแล้วพวกเราร้องไห้ พวกเขา ‘แม่
อุปการะคนนี้เด็กไปโวย แก่คร้าๆ’ นักสังคมนี่...” (ID 1)

ในช่วงเวลาที่มารดาอุปการะต้องเผชิญกับการพลัดพรากแยกจาก พวกเขาต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนทางด้านจิตใจ ตลอดจนความเข้าใจจากบุคคลรอบข้าง โดยมารดาอุปการะมักจะได้รับคำแนะนำและคำพูดปลอบปลະโลมในลักษณะของการให้เด็กคิดถึงเด็ก อย่าไปคิดมาก จะไปเศร้าเสียใจ เสียน้ำตาทำไมในเมื่อเขาไม่ใช่ลูกเราและเขาก็ไปได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มารดาอุปการะเองก็ “รู้และเข้าใจดี” แต่ไม่อาจทำได้ ทั้งยังทำให้มารดาอุปการะบางรายรู้สึกเศร้าเสียใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากคำพูดในลักษณะเช่นนั้นไม่อาจแสดงถึงความเข้าใจในความรู้สึกที่เกิดขึ้นและยังเป็นเหมือนการละเลยความรู้สึกของพวกเขา ทั้งนี้มารดาอุปการะต้องการคำพูดปลอบปลະโลมในลักษณะที่แสดงถึงความเข้าใจในความรู้สึกของเธอในฐานะที่ได้เลี้ยงดูและใช้ชีวิตร่วมกับเด็กในทุกวันทุกคืน มากกว่าความเข้าใจที่ผ่านมุมมองและความรู้สึกของคนนอกซึ่งเคยพบเห็นหรือได้สัมผัสกับเด็กเพียงชั่วครั้งชั่วคราว

“บางคนพูดเขาบอกอย่าไปคิดอะไรมาก ยิ่งพูดเราก็ยิ่งร้องอะ”

(ID 8)

“ความรู้สึกของเรา เราก็กังคังคิดถึงตลอด มันจะไม่ให้คิดถึงมันเป็นไปไม่ได้ คนที่ไม่เลี้ยงเขาก็พูดได้ดี ‘จะไปคิดถึงทำไมลูกก็ไม่ใช่ลูกเรา’ ‘จะไปซีเรียสไปเครียดทำไม’ อะไอย่างนี้ แต่เขาไม่ได้เลี้ยงเขาไม่เข้าใจหัวอกเราว่าเราเลี้ยง ความรู้สึกของเราว่ามันเป็นยังไง กลางคืนลูกตื่นก็ต้องซนมนนะทำอะไรอย่างนี้มันเหมือนความผูกพันมันมีเยอะอะ”

(ID 9)

“คือเข้าใจว่าเขาไปได้ แต่ความรู้สึกคือ เราเลี้ยงมันมาทุกวันๆ เจ้าหน้าที่อาจจะพูดว่า ‘พี่ร้องทำไม?? เขาก็ไปอยู่กับแม่เขาอะ’ รู้!! พี่รู้ว่าเขาไปแล้วเขาดี พี่เข้าใจ แต่ที่นี้ว่าเขาก็ต้องเข้าใจนะว่า เออ...เราเลี้ยงมาทุกวัน การกินการอยู่ อีถ้ายอะไรอยู่กับเราหมด ไม่สบายตัวร้อน แต่คือเขาก็เข้าใจในส่วนของเขา แต่ใจที่ลึกๆบางครั้งเขาก็ไม่เข้าใจ เขามาแป็บๆบ๊อบๆ เช่นมาส่งนมหรือพาเด็กไปหาหมอบางครั้งแค่นั้นเอง ไม่ได้มาอยู่กับเราตลอด”

(ID 3)

3.5.2 ปฏิสัมพันธ์ การหยอกล้อและพูดคุยจากสมาชิกในครอบครัว

เมื่อทุกคนในครอบครัวต่างรู้ดีว่ามารดาอุปการะกำลังอยู่ในช่วงเวลาของความ อาลัยอาวรณ์คิดถึงลูกที่เพิ่งจากไป สมาชิกทุกคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน สามี หรือ แม่น้าเพื่อนบ้าน จึงมักจะชวนมารดาอุปการะพูดคุยหยอกล้อและหากิจกรรมต่างๆทำร่วมกัน เช่น ไปเที่ยว ทานข้าว หรือทำอาหารรับประทาน โดยไม่ปล่อยให้มารดาอุปการะต้องนั่งเงียบเหงาอยู่ เพียงลำพัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถช่วยให้มารดาอุปการะคลายความเครียด ไม่สบายใจ และลืมที่จะ คิดถึงเด็กไปได้ชั่วขณะหนึ่ง

“ลูกๆหลานๆเขาจะชวนคุย ‘แม่กินข้าว’ แล้วเขาจะหัวเราะกันอะไร
กัน ช่วงนั้นเราจะลืมเขาไปเลยนะ” (ID 8)

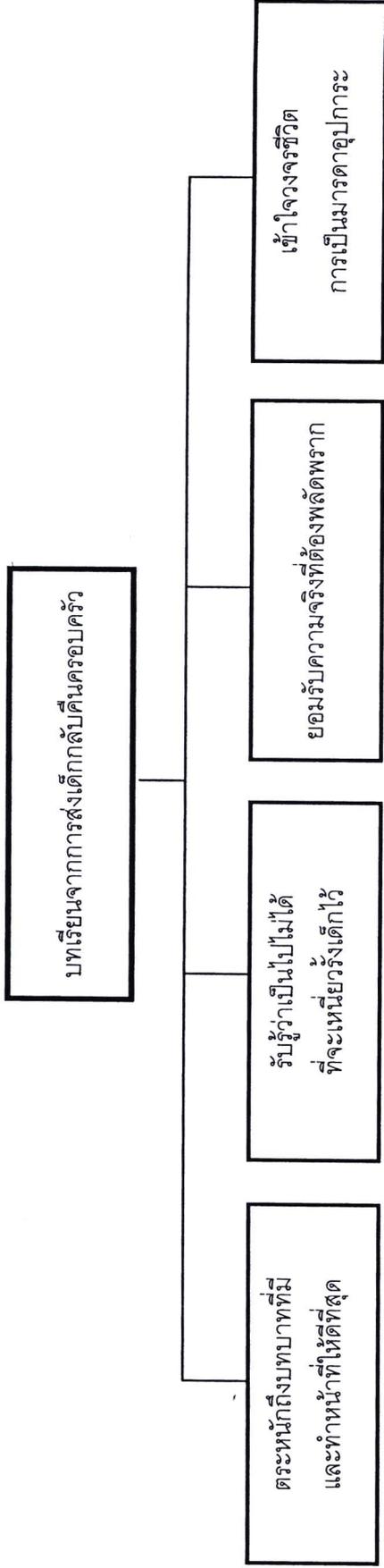
“ลูกๆมันชอบทะเล่สิ่ง ชอบลิ่ง ชอบเล่นอะไรอย่างนี้ เราก็เออหาย
เครียดไป” (ID 7)

“ถ้าคนแถวนั้นเขาบอกว่า ‘พี่จรรยา (นามสมมติ) เดี่ยววันนี้เราทำไ้อ
นั้นกินกันนะ’ อะไรต่ออะไรอย่างนี้ ก็จะมีนั่งกินก็จะคุยกันเรื่องหวยบ้างอะไรต่อ
อะไรอย่างนี้ ก็ช่วงนั้นจะลืมๆ” (ID 8)

“บางครั้งก็พ่อบ้านช่วยนะ ‘ไปใหม่พาลูกไปเที่ยวใหม่’ ชวนพาไปดู
ข้างนอกโลกภายนอกว่า ‘ไปดูโลกภายนอก’ ... คือเขาเป็นทั้งกำลังใจเป็นทั้ง
หัวหน้างาน ดูแลครอบครัวทุกอย่าง พ่อบ้านอะเนอะ” (ID 4)

4. บทเรียนจากการส่งเด็กกลับบ้านคืนครอบครัว

หลังจากที่ได้ผ่านพ้นความรู้สึกเศร้าโศก เสียใจ อาลัยอาวรณ์จากส่งเด็กกลับบ้านคืนครอบครัวมา ครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อมารดาอุปการะมีโอกาสได้ย้อนกลับมาทบทวนเหตุการณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาแห่งการพลัดพรากและสูญเสียดังกล่าว ทำให้มารดาอุปการะเกิดการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรงและพบบทเรียนที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการกับความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและรับมือกับการส่งเด็กกลับบ้านคืนที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนการทำ หน้าที่และปฏิบัติตนในฐานะมารดาอุปการะ โดยบทเรียนที่มารดาอุปการะได้รับจากการส่งเด็ก กลับบ้านคืนครอบครัว ปรากฏดังแผนภาพที่ 5 และมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5

บทเรียนจากการสังเกตเด็กกลับคืนครอบครัว

4.1 ตระหนักถึงบทบาทที่มีและทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

หน้าที่ของมารดาอุปการะคือการดูแลเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กในความอุปการะเป็นการชั่วคราวก่อนที่เด็กจะต้องกลับคืนสู่ครอบครัวในวันข้างหน้า และเนื่องจากระยะเวลาที่เด็กได้มาอาศัยอยู่กับมารดาอุปการะนั้นไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่าจะยาวนานเท่าไร อาจจะมากน้อยสั้นยาวแตกต่างกันไปในแต่ละราย แต่สิ่งหนึ่งที่แน่ชัดคือ เด็กทุกรายที่เดินเข้ามาให้ฟูกฟักและอุ้มชู สุดท้ายวันหนึ่งพวกเขาก็จะต้องจากไป จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจึงทำให้มารดาอุปการะตระหนักดีว่าในขณะที่เด็กยังอยู่ภายใต้ร่มกอดและการดูแลของตนนั้น สิ่งสำคัญที่สุดที่พวกเขาสามารถทำได้ก็คือ การมอบความรัก ความอบอุ่นและการดูแลเลี้ยงดูเด็กให้ดีและเต็มที่ที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะวันที่เด็กจะต้องจากไปจะมาถึง

“พอนานๆหลายๆคนเข้า เราก็รู้สึกว่าเขาได้อยู่กับเราแป๊บหนึ่ง เราเลี้ยงได้แค่นี้แหละ ทำให้ดีที่สุด”

“เขาอยู่กับเรานะ เราก็ทำให้ดีที่สุด ทำอะไรก็ได้ที่ให้เขาได้... ต้องเลี้ยงเขาให้ดีที่สุดต้องให้ความอบอุ่นกับเขาให้มากกว่านั้นละสิ่งที่เราทำได้”

(ID 7)

“อย่างว่า เราให้ความรักให้ความอบอุ่นแค่นั้น คือเขาไม่ได้มาอยู่กับเราอันโตอะไรอย่างนี้”

(ID 2)

4.2 รับรู้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเหนี่ยวรั้งเด็กไว้

แม้ว่ามารดาอุปการะจะไม่อยากให้เด็กจากไป อยากที่จะยึดวันเวลาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อที่จะได้ดูแลเลี้ยงดูเด็กต่อสักแค่ไหน แต่ก็รู้ว่า “เป็นไปไม่ได้” และ “ไม่มีทาง” ที่จะเหนี่ยวรั้งให้เด็กอยู่กับตนเองได้ไปตลอดจนเติบโต เพราะอย่างไรแล้วไม่ว่าช้าหรือเร็วเด็กก็จะต้องกลับคืนสู่ครอบครัว จึงเปล่าประโยชน์ที่จะมาอาลัยอาวรณ์ ยื้อยุดหรือเหนี่ยวรั้งไม่ให้เด็กจากไป และให้อยู่กับตนเองไปนานๆ

“พอเขาไปเนี่ยเราใจหายแล้ว ไม่อยากให้เขาจากเราไปเลย คืออยากให้มีวันนี้ไปเรื่อยๆ แต่คือมันเป็นไปไม่ได้”

(ID 9)

“มัวไปเศร้าเหนี่ยวรั้งให้เด็คน่าจะอยู่กับเรา มันไม่ได้ เราคิดแล้วมันเป็นไปไม่ได้”

“เราเลี้ยงเขายันโตไม่ได้หรอก เขาก็ต้องเอากลับ ถ้าไม่มีพ่อแม่บุญธรรมมารับ เขาก็ต้องเอากลับไม่ได้อยู่กับเรายันเป็นหนุ่มเป็นสาว ไม่เห็นมีใครเลี้ยงยันเป็นหนุ่มเป็นสาวเลยโตขนาดไหนเขาก็ต้องเอาไป เขาต้องเอากลับ” (ID 5)

เช่นเดียวกับมารดาอุปการะอีกรายที่เธอเองทราบดีว่าตนเองเป็นเพียงแค่ “คนรับจ้าง” เลี้ยงดูเด็กให้กับมูลนิธิ ดังนั้นเมื่อมูลนิธิมาขอเด็กให้เธอช่วยเลี้ยงดูเป็นการชั่วคราวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสมที่ครอบครัวของเด็กพร้อมที่จะรับเด็กกลับไปเลี้ยงดู หรือมีครอบครัวบุญธรรมขอรับเด็กไปอุปการะ เขาเหล่านั้นก็ต้องมาขอรับเด็กกลับคืนไปอย่างแน่นอน การพยายามจะเหนี่ยวรั้งเด็กไว้ หรือคิดที่จะพาเด็กหนีเพื่อหลบเลี่ยงการส่งเด็กคืนนั้น จึงเป็นสิ่งที่เธอไม่เคยคิดจะทำ ด้วยรู้ว่าถึงอย่างไรแล้วเธอก็จะต้องส่งมอบเด็กกลับคืน

“ป่าไม่เคยหรอกที่คิดว่าจะพาหนี คิดว่าถึงยังไงเขาต้องเอาของเขา กลับอยู่วันยันค่ำ เพราะว่าเราคือคนรับจ้างเขาเลี้ยงนะ รับจ้างเขา เขาต้องเอาของเขากลับดี” (ID 6)

4.3 ยอมรับความจริงที่ต้องพลัดพราก

เมื่อถึงวันที่เด็กต้องกลับคืนสู่ครอบครัว มารดาอุปการะต่าง “ยอมรับ” ว่านั่นคือวันสุดท้ายที่จะได้พบเด็ก และเวลาของการ “พลัดพราก” จากกันได้มาถึงแล้ว แม้ในบางครั้งมารดาอุปการะจะมีความหวังในใจเล็กๆว่าสักวันหนึ่งอาจจะได้กลับมาพบกัน แต่ประสบการณ์ที่ผ่านมาก็ได้บอกให้เธอรู้ว่า “เป็นไปไม่ได้” และไม่ว่ามารดาอุปการะจะรักเด็กมากแค่ไหนหรือทำใจไม่ได้อย่างไร พวกเธอก็รู้ดีว่าการจมอยู่กับความเศร้า เสียใจอันเกิดจากการพลัดพรากนั้นไม่ได้ช่วยให้เด็กกลับคืนมาหาหรืออะไรที่ดีขึ้นมา เพราะความจริงคือเด็กได้จากไปไกลจากอ้อมอกของเธอแล้ว ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่พวกเธอเองจะต้องทำใจยอมรับ

“คือเรารู้แหละว่าจะต้องไป ไปอยู่ คือไม่ได้เจอกันแล้วนะเนี่ย ต้องไปจากพ่อจากแม่ ต้องไปเรียนหนังสือไปมีอนาคตที่ดี” (ID 2)

“เรามานั่งเศร้าไป เขาก็ไม่ได้กลับมาหาเราแล้ว เพราะเขาไปไกลแล้ว” (ID 5)

“เด็กอยู่เมืองไทยกับเมืองนอกก็เหมือนไกลเราไปทุกอย่างไม่ต่างกัน
 ยังไงก็คือไกลจากอกเรา... รักมากแค่ไหนทำใจไม่ได้แค่ไหนก็ไม่ได้เจอ”

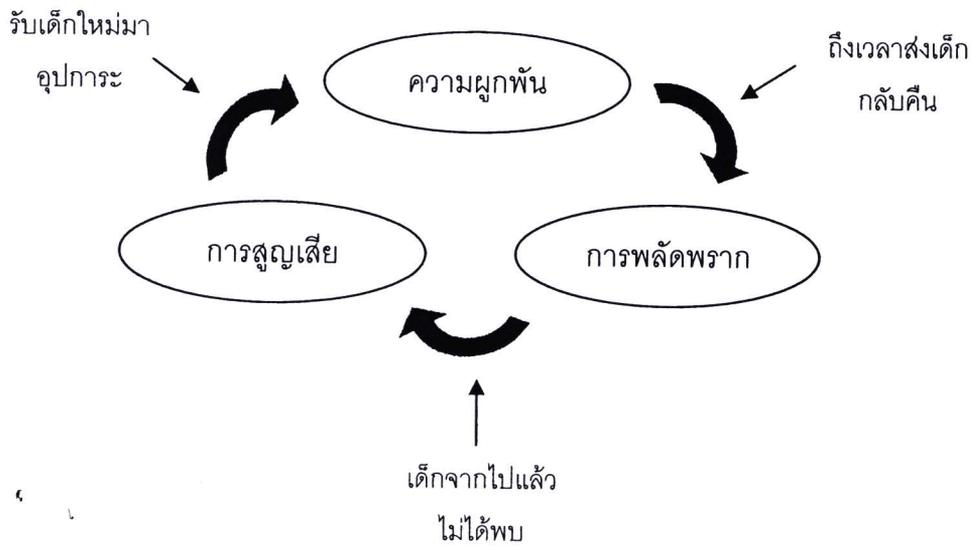
(ID 3)

“เพราะเรารู้ว่าเด็กคนที่จะต้องไปเมืองนอกเนี่ย วันใดวันหนึ่งเขาไป
 จากเราแล้ว ก็คือจะไม่ได้เจอกัน ส่วนใหญ่ก็คือไปแล้วไปลับ แต่เราอยากที่จะ
 เห็นเขาบ้าง แต่ก็คือมันเป็นไปไม่ได้ การไปมาเขาอาจจะไม่สะดวก” (ID 9)

4.4 เข้าใจวงจรชีวิตการเป็นมารดาอุปการะ

เมื่อมารดาอุปการะได้รับเด็กมาเลี้ยงดู พวกเขาทราบและเข้าใจดีว่าอย่างไรแล้วเด็กก็ต้อง
 กลับคืนสู่ครอบครัว การพลัดพรากแยกจากจะต้องเกิดขึ้นในสักวันหนึ่ง และเกิดขึ้นกับเด็กทุกราย
 ที่เธอรับมาอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้นหากพวกเขาตัดสินใจที่จะทำหน้าที่มารดาอุปการะต่อไป สิ่งหนึ่ง
 ที่พวกเขาจะต้องพบและเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ ความผูกพัน การพลัดพราก และการสูญเสีย
 ซึ่งจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าราวกับเป็นวงจรชีวิตของการเป็นมารดาอุปการะ (ดังแผนภาพที่ 6)
 มารดาอุปการะรายหนึ่งเห็นว่าเมื่อเวลาที่ต้องส่งมอบเด็กกลับคืนมาถึง หากเธอไม่สามารถทำใจ
 ยอมรับกับการพลัดพรากและสูญเสียนั้นได้ เธอเองก็ไม่ควรที่จะรับเด็กมาเลี้ยงดูให้เกิดเป็นความ
 รักความผูกพัน อันเป็นการ “ตัดไฟแต่ต้นลม” ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ความเศร้าโศกเสียใจต้องเกิดขึ้นซ้ำๆ

“ทนไม่ได้รับไม่ได้ ถ้าเราเอามาเลี้ยงแล้วเขาก็ต้องไปจากเรา เรารู้ว่า
 เขาต้องไป ไม่ใช่ที่เราไม่รู้ เราต้องรู้ว่าเขาต้องไป แล้วถ้าเราเอามาเลี้ยงคนที่
 สองแล้วเราก็เป็นเหมือนคนแรกอีก ทำใจไม่ได้อีก มันก็อยู่ไม่ได้ อยู่ไม่ได้!!
 ถ้าทำใจอย่างนั้นไม่ต้องเลี้ยงอะ ไม่ต้องเอาเขามาผูกพันกับเรา” (ID 5)

แผนภาพที่ 6

วงจรความผูกพัน การพลัดพราก และการสูญเสีย

แม้ว่ามารดาอุปการะจะต้องพบและเผชิญกับความเศร้าโศก เสียใจจากการสูญเสียและพลัดพรากจากเด็กอยู่เสมอ แต่ด้วยบทบาทหน้าที่ที่จะต้องรับเด็กคนใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูต่อไป มารดาอุปการะจึงจำเป็นต้องทำใจ ด้วยเข้าใจดีว่าหากไม่สามารถทำใจได้ และยังคงพุ่มพวยคิดถึงแต่เด็กที่เพิ่งจากไป ก็จะส่งผลให้มารดาอุปการะนั้นไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กคนใหม่ได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ ดังนั้นหากพวกเขาจะทำหน้าที่มารดาอุปการะต่อก็ต้อง “ทำใจ”

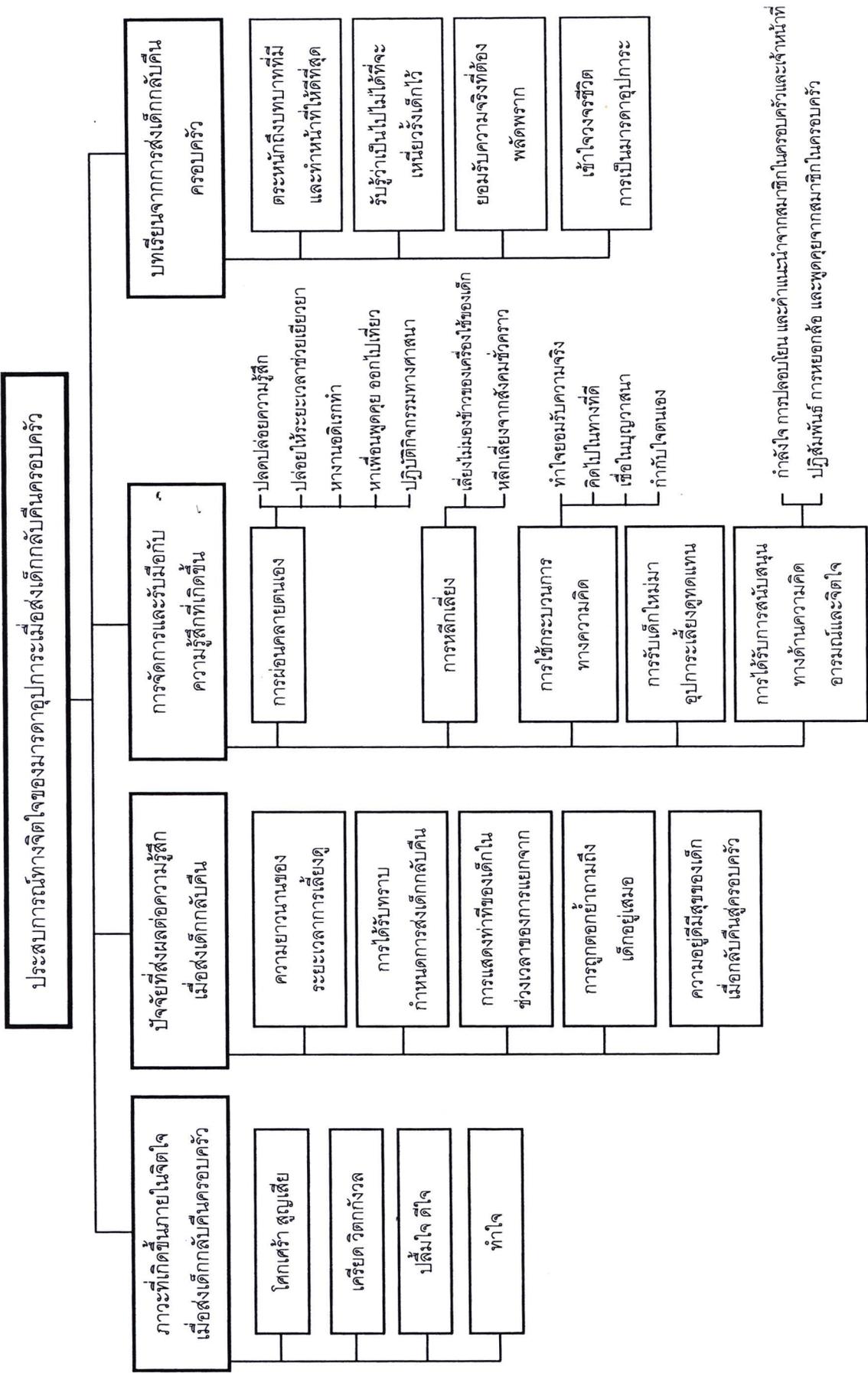
“ทำใจ แล้วคิดว่า เราต้องอยู่นะเลี้ยงคนนั้นคนนี้นะ เราจะไปคิดถึงเขาจนเสียสติมันไม่ได้” (ID 7)

“เดี๋ยวเราก็ต้องได้คนใหม่มาอีก จะไปจมอยู่แต่คนแรกมันก็ไม่ดี ถ้าเราคิดว่าเรายังจะเลี้ยงเขาอยู่ตรงนี้อีกเราก็ต้องทำใจ ถ้าเราไม่ทำใจ มันก็ไปไม่ได้ มันก็เตลิดกันใหญ่”

“เลี้ยงเป็นแม่อุปการะอย่างนี้ไปตลอด เราก็ต้องทำใจ ถ้าเราทำใจไม่ได้เราก็จบอยู่ตรงคนเดียว คนแรกก็ไปไม่ได้ไปไม่รอด ไม่เลี้ยงแล้ว”

(ID 5)

โดยสรุป เมื่อมารดาอุปการะต้องส่งมอบเด็กกลับคืนสู่ครอบครัว ความรู้สึกสุขทุกข์ได้เกิดขึ้นภายในใจของมารดาอุปการะอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเศร้าโศก เสียใจ สูญเสีย เครียด วิตกกังวลที่เด็กได้จากไป และขณะเดียวกันก็ดีใจ ปลื้มใจที่เด็กได้กลับไปสู่อ้อมอกของบิดามารดาอีกครั้ง และมีครอบครัวที่ดี ซึ่งภาวะความรู้สึกต่างๆของมารดาอุปการะนั้นจะเข้มข้นหรือเบาบางก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ โดยเมื่อมารดาอุปการะประสบกับความรู้สึกดังกล่าว มารดาอุปการะจึงพยายามที่จะหาหนทางที่จะจัดการและรับมือกับอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นด้วยตนเองโดยได้เลือกใช้วิธีการต่างๆที่เหมาะสมกับตัวเองเพื่อให้ตนสามารถที่จะดำเนินชีวิต และเลี้ยงดูเด็กรายใหม่ ตลอดจนทำหน้าที่มารดาอุปการะต่อได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยเมื่อมารดาอุปการะได้ผ่านช่วงเวลาเหล่านั้นมาได้มารดาอุปการะจึงได้เรียนรู้บทเรียนจากการส่งเด็กกลับคืนอันจะช่วยให้เธอสามารถจัดการกับความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและรับมือกับการส่งเด็กกลับคืนที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนทำหน้าที่และปฏิบัติตนในฐานะมารดาอุปการะได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ประสบการณ์ทางจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัวจึงสามารถสรุปได้ ดังแผนภาพที่ 7

ประสบการณ์ทางจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็กกลับไปครอบครัว
 แผนภาพที่ 7